

“Som man frågar får man svar”

- En kvalitativ studie om socialsekreterares arbete med barn som upplevt våld i hemmet

Rebecca Kaiser och Lizbet Galle

Examensarbete i socialt arbete och socialpedagogik 15 Hp

Socialt arbete och socialpedagogik, 61 – 90 Hp

Socialpedagogiska programmet

EC501

Vårterminen 2020

Titel: "Som man frågar får man svar" - En kvalitativ studie om socialsekreterares arbete med barn som upplevt våld i hemmet

Engelsk titel: "As you ask, you get answers" - A qualitative study on social workers' work with children who have experienced domestic violence

Sidantal: 42

Författare: Rebecca Kaiser och Lizbet Galle

Examinator: Nina Tryggvason

Datum: 1 juni 2020

Sammanfattning

Syftet med föreliggande uppsats var att få kunskap i hur socialsekreterare arbetar med barn som upplevt våld i hemmet samt hur socialsekreterare upplever sitt handlingsutrymme inom området. Tidigare forskning visar att barn som upplever våld i nära relation och som inte får adekvat stöd kan riskera att utveckla beteendeproblem samt posttraumatiskt stressyndrom vilket leder till negativa konsekvenser på flera områden. En kvalitativ metod som utgjordes av semistrukturerade intervjuer har genomförts med fem socialsekreterare från fem olika socialkontor i Mellansverige. Insamlade data analyserades med hjälp av meningskoncentrering vilket resulterade i följande fem teman; De osynliga barnen, För barnets bästa, Skapa tillit, Organisatoriska förutsättningar samt Våldets karaktär. Resultatet visade att de stödinsatser som erbjuds våldsutsatta barn varierar beroende på våldets karaktär samt på hur barn har upplevt våldet. Vidare framkom att individuellt samtalsstöd i form av Trappan-metoden, familjebehandling samt stöd genom Barnahus var de insatser som mest frekvent beviljades. Resultatet visade även på att socialsekreteraren upplever sig ha ett förhållandevis stort handlingsutrymme under utredningsarbetet, trots att de i första hand behöver förhålla sig till aktuell lagstiftning, föreskrifter samt kommunala riktlinjer.

Nyckelord: Child, Violence, Domestic Violence, social workers, socialsekreterare, insatser, support, intervention, handlingsutrymme.

Förord

Vi vill först och främst rikta stort tack till de respondenter som medverkat i vår uppsats. Utan Er hade vi inte kunnat utföra vår undersökning och Ni har bidragit med viktig kunskap och erfarenhet. Vi vill även tacka vår handledare Elias Johannesson för dina tankar, åsikter samt visat engagemang för vår uppsats som väglett oss i skrivprocessen. Sist men inte minst vill vi även tacka varandra för ett gott samarbete.

Tack!

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Relevans för socialt arbete	2
2. Syfte och frågeställningar	2
3. Bakgrund.....	2
3.1 Våld i nära relation.....	2
3.2 Upplevt våld.....	3
3.3 Barnkonventionen	3
3.4 Socialtjänstlagen (SFS 2001:453).....	4
3.5 BBIC	5
3.6 Barnperspektiv	6
3.7 Stödinsatser	6
4. Tidigare forskning.....	6
4.1 Socialsekreterares arbete med barn som upplevt våld i hemmet	7
4.2 Stöd och insatser	8
4.3 Utmaningar inom socialtjänsten	10
5. Teoretiska utgångspunkter	12
5.1 Organisationsteori	13
5.2 Handlingsutrymme.....	14
6. Metod	15
6.1 Ansvarsfördelning.....	16
6.2 Kvalitativ metod.....	16
6.3 Urval	17
6.4 Genomförande av intervjuer	18
6.5 Analysmetod	19
6.6 Reliabilitet och validitet	20
6.7 Etiska överväganden	21

6.8 Metoddiskussion	22
6.9 Litteratursökning.....	23
7. Resultat och analys	23
7.1 De osynliga barnen	24
7.2 För barnets bästa	26
7.3 Skapa tillit	28
7.4 Organisatoriska förutsättningar.....	30
7.5 Våldets karaktär	32
8. Diskussion.....	35
8.1 Vilka stödinsatser ges till barn som upplevt våld i hemmet?.....	35
8.2 Hur upplever socialsekreterare arbetet med stödinsatser för barn som upplevt våld i hemmet?.....	36
8.3 Förslag till vidare forskning.....	38
9. Litteraturförteckning	40
Bilaga 1	
Bilaga 2	

1. Inledning

Våld mot barn är ett omfattande folkhälsoproblem utifrån den utbredda förekomsten över hela världen. Den här uppsatsen handlar om hur socialsekreterare arbetar med barn som upplevt våld i sin hemmiljö samt vilket stöd dessa barn ges. Uppsatsen handlar även om det handlingsutrymme som socialsekreterare upplever sig ha i arbetet med dessa barn. Våld mot barn förekommer i alla länder samt i alla samhällsklasser och det är ett dolt samhällsproblem då det inte upptäcks eller avslöjas för alla drabbade (Jernbro & Janson 2016). Omkring tio procent av alla barn i Sverige har upplevt våld i hemmet någon gång. Fem procent har upplevt det ofta. Flera av de barn som lever i hem där våld mellan vårdnadshavare, eller andra vuxna, förekommer blir även själva utsatta för våld (Nationellt Centrum för Kvinnofrid, NCK 2020a). Våld mot barn kan medföra akuta risker för skador och i värsta fall dödsfall. En uppväxt kantad av våld, i olika grad, är en enorm stressfaktor för de flesta barn och kan leda till flera komplikationer i deras liv. Risken ökar för sämre skolprestationer, lägre livskvalitet, utveckling av psykisk sjukdom samt självskaumbeteende i en livssituation där våld förekommer. Studier har även visat ökad risk för beteendeproblematik, utveckling av posttraumatiskt stressyndrom (PTSD), kriminalitet samt fetma i vuxen ålder. För barn som upplevt våld och övergrepp i hemmet finns en ökad risk att insjukna tidigt i fysiska sjukdomar som hjärtinfarkt och stroke (Jernbro & Janson 2016). Barn som lever med våld mellan vårdnadshavare lever ofta med en ständig oro både för sin egen, men även för den utsattes säkerhet som oftast är mamman. Barn svarar ofta på våld genom tystnad och att inte prata om hur de har det hemma vilket leder till att trauma osynliggörs och de fortsätter leva i en våldsam miljö (NCK 2020a).

Socialstyrelsen genomförde en kartläggning år 2018 som visade på att landets socialtjänster, under ett år, tog emot ungefär 331 000 orosanmälningar om barn som far illa eller misstänks fara illa. Flera av dessa anmälningar rör samma barn med återupprepade anmälningar om oro för deras situation. Totalt rör det sig om ungefär 180 000 unika barn vilket motsvarar omkring 8 procent av landets barn. Genom att identifiera och uppmärksamma dessa barn i ett så tidigt skede som möjligt ökar förutsättningarna för att fler barn får en trygg och säker uppväxt. I den bästa av världar skulle inga anmälningar till socialtjänsten behöva göras (Socialstyrelsen 2019a). Detta går även i linje med barnets rätt till liv och utveckling, enligt artikel 6 i barnkonventionen (Unicef 2018).

Våld mot barn, som beskrivs ovan, är ett sammansatt och mångfacetterat problem som kan orsaka många negativa konsekvenser för den eller de som drabbas. Förutom konsekvenser i form av psykosociala problem för den enskilde så kan våldet även medföra

samhällsekonomiska konsekvenser. Socialtjänsten är den myndighet som har det yttersta ansvaret för att angripa och söka lösningar till sociala problem. En del i detta ansvar ligger i att utveckla metoder som ger skydd och stöd till våldsutsatta barn (Socialstyrelsen 2019a).

1.1 Relevans för socialt arbete

I Socialtjänstlagen (SoL) 5 kap 1§ (SFS 2001:453) finns beskrivet särskilda bestämmelser som gäller i arbetet med barn och unga. Bland annat ska socialnämnden verka för att barn och unga växer upp under trygga förhållanden samt samarbeta med hemmen för att ge barn det stöd och skydd de behöver om de befinner sig i miljöer som är ogynnsamma för dem även om det innebär att vård utanför hemmet krävs. I 5 kap 11§ SoL (SFS 2001:453) finns beskrivet att barn som själva är offer för brott eller som bevittnat våld mot närstående också ska anses som offer för brott och socialnämnden ska ansvara för att barn får det stöd och hjälp de behöver.

Vi ser att uppsatsen är viktig för det sociala och socialpedagogiska arbetet då mer fokus behöver riktas mot barn och deras behov i familjer där våld förekommer. För att synliggöra barns utsatthet och det stöd som ges till barn som upplevt våld i hemmet behöver vi veta mer om dessa processer. Ju tidigare stöd och hjälp kan ges desto fler negativa åkommor samt personligt lidande kan förhindras både på kort- och lång sikt vilket är en personlig- samt samhällelig vinning. Vår uppsats bidrar med kunskap om socialsekreterares upplevda handlingsutrymme i förhållande till arbetet med våldsutsatta barn.

2. Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att få kunskap i hur socialsekreterare arbetar med barn som upplevt våld i hemmet samt hur socialsekreterare upplever sitt handlingsutrymme inom området.

- Vilka stödinsatser ges till barn som upplevt våld i hemmet?
- Hur upplever socialsekreterare arbetet med stödinsatser för barn som upplevt våld i hemmet?

3. Bakgrund

Utifrån uppsatsens syfte och innehåll presenteras inledningsvis centrala begrepp samt styrande riktlinjer som är relevanta för fortsatt förståelse för vår uppsats.

3.1 Våld i nära relation

Våld i nära relation är ett stort samhällsproblem och det drabbar både kvinnor, män och barn. Kvinnor och barn drabbas dock oftare av upprepat våld (Socialstyrelsen 2019b) och våld i nära relation sker oftast av någon offret har en stark känslomässig relation till. Våldet sker oftast

inomhus i offrets hem vilket försvårar för offrets möjlighet till försvar samt skydd (Nationellt Centrum för Kvinnofrid, NCK 2020b). Många barn lever med våld i hemmet och enligt Brottsförebyggande rådet lever ca 150 000 barn i Sverige tillsammans med en vårdnadshavare som utsätts för våld av den andra vårdnadshavaren. I de flesta fall är förövare en man (Socialstyrelsen 2019b). Begreppet våld i nära relationer innefattar alla typer av våld och även alla relationer. Det vanligaste våldet är dock en mans våld mot en kvinna (NCK 2020b). Vi är medvetna om att våld sker i alla slags relationer men mannens våld mot kvinnan är det mest frekvent förekommande. Enligt Brottsförebygganderådet sker 85 procent av allt rapporterat våld av en man mot en kvinna (NCK 2020b) och därför utgår vi från pappans våld mot mamman när det gäller barns utsatthet i vår uppsats. Våldet ökar oftast i styrka ju längre tid förövare och offer har känt varandra (NCK 2020b). Våld i nära relation kan innebära allt från knappt märkbara handlingar till grova brott. Det kan handla om allt från att göra narr av sin partner till hot, psykiskt våld, fysiskt eller sexuellt våld (Socialstyrelsen 2019b).

Vi har valt att använda oss av begreppet vårdnadshavare istället för förälder i uppsatsen. Alla barn bor inte tillsammans med sina biologiska föräldrar utan de kan leva i andra familjekonstellationer och ha andra vuxna som vårdnadshavare och därför tycker vi att det ger en mer rättvis bild av verkligheten.

3.2 Upplevt våld

Det finns olika benämningar i litteraturen på våld beroende på hur våldet har utförts. Bevitnat våld, upplevt våld och utsatt för våld är några av de begrepp som vi stött på under inläsning av litteratur. Upplevt våld har valts som samlingsbegrepp för vår uppsats i syfte att underlätta vidare läsning. Begreppet representerar alla aspekter av våld där barnet själv kan vara utsatt för våld eller i situationer där barnet upplever våld mellan närstående som i stor utsträckning även påverkar barnet (Eriksson & Näsman 2011). Att uppleva våld kan innebära att barnet inte själv är utsatt för fysiskt våld men upplever våldet genom att se mamma bli slagen. Skrik, slag och hot kan upplevas genom stängda dörrar där barnet hör hur de vuxna bråkar. Barn kan även uppleva våldets konsekvenser genom mammans eventuella synliga skador efter våldet samt bland annat genom andra faktorer som ekonomiskt förtryck, tillgänglighets och- eller anknytningssvårigheter vilket påverkar både föräldraförmågan och barns hälsa och utveckling negativt (Eriksson & Näsman 2011).

3.3 Barnkonventionen

Den 20 november 1989 antogs FN:s konvention om barns rättigheter, barnkonventionen, av FN:s generalförsamling. Barnkonventionens syfte är alla barns rätt att behandlas med respekt

och att få komma till tals. Barn räknas de som är under 18 år. Sverige ratificerade barnkonventionen 1990, som ett av de första länderna, och 1 januari 2020 antog Sverige barnkonventionen som lag. Antagandet innebär en skyldighet att göra sitt yttersta för att följa konventionen (Barnombudsmannen 2020). Konventionen innehåller 54 artiklar. Fyra av artiklarna kan sägas vara grundläggande principer och ska genomsyra läsningen av hela barnkonventionen (Singer 2017). Artikel 2 syftar till barnets skydd mot diskriminering. Artikel 3 syftar till barnets bästa. Artikel 6 syftar till barnets rätt till liv och överlevnad och artikel 12 syftar till barns åsiktsfrihet och rätten att bli hörd (Unicef 2018). Barnkonventionen slår fast att barn har egna rättigheter utifrån deras livssituation och tydliggör barn som ett rättssubjekt med egna rättigheter (Singer 2017). Enligt artikel 12 ska barn, efter ålder och mognad, få möjlighet att uttrycka åsikter i frågor som rör barnet. Det innebär inte att barnet ska få bestämma själv men barnet ska få möjlighet till inflytande och medbestämmande (Schiratzki 2017).

3.4 Socialtjänstlagen (SFS 2001:453)

SoL kännetecknas som en lag som reglerar socialtjänsten i form av målsättningsstadganden. Målsättningen för denna lag är att på demokratins och solidaritetens grund främja människornas ekonomiska och sociala trygghet, jämlikhet i levnadsvillkor samt deras aktiva deltagande i samhällslivet (SFS 2001:453). Denna typ av lag kallas även för ramlag, vilket kan beskrivas med att den innehåller grundläggande värderingar, principer och riktlinjer, vilka sätter ramar för verksamheten men utelämnar konkreta handlingsdirektiv för vad eller hur någonting skall utföras (Fridström Montoya 2014). Detta ger således tillämparen av lagen ett förhållandevis stort handlingsutrymme kring hur själva måluppfyllelsen ska gå till vilket gör det möjligt för anpassning av enskilda ärenden utifrån de individuella behov personer som kommer i kontakt med socialtjänsten har (Fridström Montoya 2014).

Fridström Montoya (2014) beskriver vidare att ramlagstiftningstekniken även innebär en svårighet för allmänheten att förutse hur socialtjänsten kommer att ställa sig till vissa behov och vilka åtgärder som kan komma att vidtas utifrån att tolkningsutrymmet i just hur måluppfyllelsen ska gå till är stor. Detta kan i en förlängning innebära att samma typ av behov kan bemötas på olika sätt beroende på i vilken kommun individen befinner sig i eller till och med beroende på vilken tjänsteman individen möter (Fridström Montoya 2014). Utifrån socialtjänstlagens flexibla utformning så är det respektive kommuns behovsstruktur som utgör grunden för hur verksamheterna skall utformas för att uppfylla de grundläggande målsättningar som står angivna i lagen (Fridström Montoya 2014).

I 11 kap 2§ SoL (SFS 2001:453) återfinns föreskrifter om att barnets bästa särskilt skall beaktas vid åtgärder som rör barn och att barnets bästa skall vara avgörande i åtgärder som rör vård- eller behandlingsinsatser. 5 kap 1§ punkt 6 SoL tar upp att socialnämnden ska uppmärksamma och verka för att barn och unga inte vistas i miljöer som är skadliga för dem. Vidare i samma lag och kapitel men i punkt 8 beskrivs det att socialnämnden, i nära samarbete med hemmen, ska sörja för att barn och unga som riskerar att utvecklas ogynnsamt får det skydd och stöd som de behöver och, om barnets eller den unges bästa motiverar det, vård och fostran utanför det egna hemmet (SFS 2001:453). När det gäller utredning ska socialtjänsten utan dröjsmål inleda en utredning av vad som genom ansökan eller på annat sätt kommer till deras kännedom och som kan leda till någon form av åtgärd av nämnden. En sådan utredningen ska bedrivas skyndsamt enligt 11 kap 1,2 §§ SoL (SFS 2001:453). Efter utredning kan barn och familjer vid behov erbjudas insatser (Socialstyrelsen 2015).

En grundläggande princip i socialtjänstlagstiftningen är att socialtjänsten i möjligaste mån skall arbeta under frivilliga former vilket innebär att alla beslut ska tas i samförstånd med berörda parter. Utifrån denna princip görs utredningar om barns behov så gott det går i samförstånd med både barn och vårdnadshavare. Ett barn som har fyllt 15 år kan dock ansöka om öppna insatser utan vårdnadshavares samtycke enligt 3 kap 6a§ SoL (SFS 2001:453). I de fall där samarbete inte går att upprätta och det finns risk för att barn far illa är socialtjänsten ändå skyldig att genomföra utredning och ge barn det stöd och skydd som de behöver, detta regleras i lag (SFS 1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) (Fridström Montoya 2014).

3.5 BBIC

Barns behov i centrum (BBIC) är en arbetsmetod som är anpassad efter socialtjänstens regelverk. Syftet med BBIC är att stärka barnperspektivet och barns delaktighet i frågor som rör dem. BBIC utgår från barns behov och är en evidensbaserad metod som används i de flesta kommuner i Sverige som stöd samt struktur vid handläggning, genomförande och uppföljning av barnärenden (Socialstyrelsen 2018). Metoden har sin utgångspunkt i barnkonventionen samt i SoL. Ett av målen med BBIC är att ge de barn som befinner sig i socialtjänstens omfång, på ett eller annat vis, samma chanser i livet som alla barn i samhället (Socialstyrelsen 2018). BBIC utgår från ett helhetsperspektiv runt barn och deras behov. Utredaren arbetar efter BBIC triangeln som är en modell som har barnets behov i mitten och på dess tre sidor finns Barnets utveckling, Föräldrarnas förmåga samt Familj och miljö. Under dessa rubriker finns underrubriker som utredaren ska undersöka för att hitta risk- samt skyddsfaktorer i det aktuella

barnets liv. Totalt finns 37 delområden i triangelns struktur. Genom att väga samman triangelns tre sidor görs en bedömning av vad som är barnets behov (Socialstyrelsen 2018).

3.6 Barnperspektiv

Ett barnperspektiv ska genomsyra socialtjänsten i arbetet med barn. Det innebär bland annat att socialsekreterare, i detta fall, ska ta hänsyn till och höra barns åsikter i fall som rör dem. Det är utgångspunkten i barnperspektivet men det innebär inte att barn kan bestämma helt själva utan ansvar för barnets bästa ligger hos den vuxna (Cederborg 2014). Att förhålla sig till ett barnperspektiv innebär exempelvis att anpassa frågor, språk, tidpunkt samt plats till det enskilda barnet som ska utredas. Anpassning bör ske efter ålder samt funktions- och mognadsgrad. Ett barnperspektiv bör förmedla att det är barnet själv som sitter på en berättelse som det barnet vet mest om (Cederborg 2014).

3.7 Stödinsatser

Stödinsats för barn som upplevt våld kan ses som ett behövligt skydd i arbete med att förebygga negativa konsekvenser för barn både här och nu men även i framtiden. En stödinsats som är tänkt att skydda barn kan både ges till barn men även till vårdnadshavare då brister i föräldraförmågan kan vara skadligt för barn även då de inte längre lever med våld i hemmet (Kunskapsguiden 2019). Stödinsats till vårdnadshavare kan vara ett starkt skydd för barn då vårdnadshavare själv kan vara påverkad av det våld som skett, nedbruten psykiskt och inte ha den omsorgsförmåga som krävs för att barnet ska få sina behov tillgodosedda. Att som barn få träffa andra barn i liknande situation och prata om våldet och dess konsekvenser kan fungera som stöd och avlastning av skam och skuld (Kunskapsguiden 2019). Insatser med motiv att ge stöd till målgruppen visar sig bidra på ett positivt vis till barns psykiska hälsa, speciellt när det gäller insatser som är direkt riktade till barn (Nationellt Centrum för Kvinnofrid, NCK 2020c).

Med denna bakgrund vill vi upplysa om vad våld i nära relation innebär samt vad en stödinsats är och vad den syftar till. För en fortsatt förståelse för vår uppsats har vi även valt att definiera centrala begrepp som genomgående används samt presentera en del av de lagar och riktlinjer som socialsekreterare behöver förhålla sig till i sitt dagliga arbete.

4. Tidigare forskning

Den forskning som presenteras nedan har valts utifrån dess relevans för vårt område. Inledningsvis framkommer forskning kring socialsekreterares arbete med målgruppen, barn som upplever våld i hemmet. Därefter redogörs för tidigare forskning om vilka stödinsatser som vanligtvis beviljas i Sverige samt viktiga faktorer som påverkar socialsekreterarnas

handlingsutrymme såsom lagstiftning, kommunala riktlinjer samt arbetslivserfarenhet. Vi har valt att presentera den tidigare forskningen under tre teman, *Socialsekreterares arbete med barn som upplevt våld i hemmet*, *Stöd och insatser* samt *Utmaningar inom socialtjänsten*.

4.1 Socialsekreterares arbete med barn som upplevt våld i hemmet

Socialtjänsten i varje kommun har det yttersta ansvaret för barn och familjer som upplever våld i hemmet. I 5 kap 11§ 4st SoL återfinns det föreskrifter om att socialnämnden åläggs att särskilt beakta att ett barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående är offer för brott och därmed ansvarar för att barnet får det stöd och den hjälp som den är i behov av (SFS 2001:453). Münger och Mattsson (2018) har genomfört en studie i syfte att undersöka skälen till att orosanmälningar som rör våldsutsatta barn i många fall läggs ner utan vidare åtgärder. Studien, som är en kvalitativ dokumentanalys, genomfördes vid en socialtjänst i en svensk kommun. Analys av studien baseras på en granskning av 116 orosanmälningar vilka samtliga resulterade i att ärendena avslutades utan ytterligare åtgärder. I studien framhäver Münger & Mattsson (2018) att socialtjänsten både har rättigheter och skyldigheter att ingripa genom att inleda utredning, om det finns oro för att ett barn inte får sina behov tillgodosedda. Grunder för en potentiell intervention fastställs sedan genom socialtjänstens utredningsarbete. Utifrån att SoL bygger på frivilligt deltagande måste vårdnadshavare samtycka till den föreslagna stödsatsen, såvida det inte finns skäl för tvångsåtgärder enligt LVU (ibid).

I en studie skriven av Johansen, Svendsen och Sundet (2017) intervjuades tolv personer med lång erfarenhet kring barn som upplevt våld i hemmet. Studien är en diskursanalys där de intervjuade bestod av både familjebehandlare och socialsekreterare ifrån fyra olika kommuner i Norge. I studien framkom att det behövs mer än bara utbildning för att klara av att möta dessa barn. Johansen, Svendsen och Sundet (2017) belyser vikten av att även ha arbetslivserfarenhet av att arbeta med målgruppen. Utifrån att yrkesrollen innefattar samtal med både barn och vuxna krävs det att man som professionell är trygg i att använda samtal som metod. Johansen, Svendsen och Sundet (2017) drar slutsatsen att det svåra inte är att lära sig olika kommunikationstekniker, utan menar att utmaningen ligger i att praktisera sina kommunikationsfärdigheter. I praktiken handlar samtalet om mer än att bara applicera en metod, det handlar om både attityder och värderingar, något som kommer med arbetslivserfarenhet vad gäller både yrkesrollen och målgruppen.

Resultaten ifrån Münger och Mattssons (2018) studie visar på brister i hur socialtjänsten identifierar, konfronterar och hanterar ärenden som rör barn som upplever våld i hemmet och enligt författarna så är en förklaring att socialtjänsten utgår från en diskurs där

kvinnan är offer för våld och mannen är förövare, vilket leder till att barn i många fall riskerar att osynliggöras. Ytterligare en förklaring är att socialtjänsten arbetar efter frivillighetsprincipen där interventioner i första hand skall utföras med vårdnadshavares samtycke vilket gör att fokus flyttas från barnet och barnets perspektiv till den överordnade vuxenvärldens. Vårdnadshavares uppfattning om huruvida det förekommit våld i hemmet samt deras vilja att samarbeta blir i många fall avgörande för om socialtjänsten kan ge det stöd och den hjälp som barn är i behov av (ibid).

4.2 Stöd och insatser

Forskare vid Göteborgs universitet har på uppdrag från Socialstyrelsen utvärderat effekten av insatser riktade till barn som bevittnat våld mot sin mamma. Syftet med utvärderingen var att studera förändringar i barns hälsa och välbefinnande efter stödinsatser, med utgångspunkt i mammors och barns beskrivningar (Broberg et al. 2011). Denna studie baseras på mammornas skattningar av 295 barn mellan 3 och 13 år. 64 av dessa 195 barn har även själva deltagit som informanter. Studien genomfördes genom intervjuer och mätningar vid tre olika tillfällen under insatsarbetet med barn. Mammorna, och de barn som var över 9 år, fick därutöver själva fylla i frågeformulär rörande psykisk hälsa och välbefinnande. Av studien framkom att det viktigaste stödet för barn som upplevt våld är skydd från fortsatt utsatthet. När barnet är skyddat och säkrat behöver deras behov samt symtom bedömas individuellt (ibid). För många barn är det viktigt att få tala om våldet för att bearbeta samt försöka förstå. I resultatet diskuteras vidare att barn som får möjlighet att berätta om sina upplevelser också kan förebygga psykosociala svårigheter (ibid).

Howarth et al. (2018) har genomfört en systematisk granskning baserat på kvalitativa underlag av barn, föräldrar samt professioners erfarenheter av att ta emot och leverera insatser för barn som utsatts för våld i nära relation. Studien är genomförd i England och har som syfte att identifiera faktorer på olika nivåer i det socialekologiska sammanhanget och som kan påverka föräldrar och barns samarbetsvilja inför en insats. Resultatet baseras på underlag från 12 rapporter om åtta olika insatsprogram. I resultatet belyser Howarth et al. (2018) vikten av att bygga förtroende med barn för att de ska våga öppna sig och känna sig trygga nog att prata om våldet med och inför andra. Ett arbete som kräver tid, kunskap samt engagemang från socialsekreterare. Den vanligaste formen av stöd till barn internationellt är gruppsamtal där möjlighet att få prata om sina upplevelser med barn som har liknande upplevelser, får barn att känna sig mindre ensamma (Broberg et al. 2011). Att ha kompetent personal på rätt plats är viktigt i många avseenden men kanske än viktigare i arbetet med barn där stort fokus bör ligga

i att bygga förtroende. Att uppmuntra barn att delta i en insats kan vara skadligt för dem själva samt deras inställning till insatsen om de inte är redo för det (Howarth et al. 2018).

Alla barn som upplevt våld utvecklar inte psykiska trauman eller andra symtom och problem. Med ett gott stöd och rätt resurser kan barn klara av svåra och smärtsamma upplevelser. Risken för större samt kvarstående problem beror till stor del på vad barnet har upplevt. Omfattning av problem påverkas även av barnets förståelse samt upplevelse av våldet och barn som upplever sig hotade eller på något vis ansvariga för våldet visar högre grad av svårigheter (Broberg et al. 2011). För större barn anses gruppsamtal vara en bättre form av insats medan för yngre barn anses individuella samtal i kombination med stöd till vårdnadshavare vara mer framgångsrik (ibid).

I en studie från Sverige intervjuades 17 socialarbetare från fyra olika arbetsplatser i syfte att undersöka deras erfarenheter av att testa den amerikanska Kids' Club-metoden för barn och mammor som utsatts för våld i nära relation (Källström och Grip 2018). Kids' Club-metoden är samtalsstöd i gruppform och av studien så framkom att medverkan i grupprogram för våldsutsatta, där både barn och vårdnadshavare får stöd på var sitt håll kan ha en positiv inverkan på mamma och barn relationen. Detta är dock en sanning med modifikation då forskning visar på olika resultat från olika insatser. Något som kan förklaras med att alla insatser inte passar alla barn samt vårdnadshavare (Broberg et al. 2011). Howarth et al. (2018) framhäver att viktiga faktorer för ett lyckat insatsarbete är en god vilja, kunskap samt en viss valbarhet mellan olika insatser för att individanpassa i kombination med stöd och utbildning från organisationen. I Sverige är dock den vanligaste typen av insats individuella samtal, främst utifrån en insats som kallas för Trappan – modellen (Broberg et al. 2011).

I en FoU-rapport skriven av Källström Cater och Ekbom (2014) samlades data in från 36 barn som deltagit i Trappan-verksamhet i Uppsala. Det insamlade materialet innefattar barns tankar och känslor relaterade till en våldshändelse i familjen, deras känsla av sammanhang, deras allmänna psykiska hälsa och livssituation före och efter Trappan-samtalen samt hur Trappan-metoden tillämpats för det individuella barnet. Studien genomfördes genom att verksamhetens personal bad vårdnadshavare och barn besvara frågor via formulär vid den första träffen med familjen. Den ansvariga forskaren bad vårdnadshavare och barn besvara frågor via formulär och att medverka i en kort intervju i samband med det sista samtalstillfället ett år senare.

Källström Cater och Ekbom (2014) beskriver Trappan – modellen som en metod som erbjuder barn som upplevt våld ett krisstöd. I studien framkommer att målet med insatsen är att barn stegvis ska kunna berätta om eller få hjälp med att visualisera sina upplevelser. Trappan

erbjuder barn mellan tre och åtta individuella samtal. Innan samtalen startar har den samtalsansvarige även pratat med den utsatta vårdnadshavaren om hur våldet sett ut för att få en bild av situationen. Det för att få information om hur barnet reagerar på våld och hur eller om de har kunnat prata om våldet. I vissa fall, med små barn eller med barn som själva vill, kan vårdnadshavare närvara vid samtalet som stöd för barnet (Källström Cater & Ekbohm 2014).

Johansson och Stefansen (2020) har i sin artikel analyserat spridningen och implementeringen av Barnahus-modellen i två olika sammanhang: Norden och den bredare europeiska arenan. Artikeln syftar till att undersöka de strukturella och kontextuella förutsättningar för spridning av modellen och diskuterar dess roll i den pågående omvandlingen av välfärdssamhällets ansvar för barn som utsätts för våld och övergrepp. Johansson och Stefansen (2020) beskriver Barnahus-modellen som en, idag, vanlig modell att använda i arbetet med barn som upplevt våld. Barnahus arbete sker genom samverkan med polis, åklagarmyndighet samt socialtjänst. Denna samverkan är ett stöd i processen att behandla ärenden genom rättssystemet samt för att erbjuda stöd och behandling till barn (ibid). I artikeln framkommer att tanken med modellen är att underlätta för barnet i form av att samla fler aktörer under ett tak samt för att barn ska slippa vittna i rätten då de kan lämna sina vittnesmål innan rättegång. Denna samverkan tros minska påfrestningarna på barnet då barnet slipper medverka i straffprocessen. Kvaliteten på utredningarna antas förbättras vilket i sin tur kan leda till en högre andel åtal och domar (ibid).

Val av insats ligger i händerna på socialsekreteraren och hur hen har tagit barnets behov i beaktning. Men det är inte hos alla socialkontor som det finns en uppsjö av insatser att välja mellan utan det beror enligt Källström och Grip (2018) även på hur organisationen väljer att prioritera vissa insatser och hur de väljer att involvera samt utbilda sin personal i insatsen.

4.3 Utmaningar inom socialtjänsten

Att arbeta som socialsekreterare i en offentlig verksamhet innebär inte bara att behöva fatta beslut, det innebär även att behöva prioritera bland beslut. Att prioritera innebär att rangordna någonting och med andra ord sätta något före något annat. Detta görs genom att väga olika behov gentemot varandra för att därefter avgöra vad som är viktigast och därmed har högst prioritet. Wörlén (2010) har genomfört en studie i syfte att beskriva socialarbetares samt politikernas förutsättningar för, samt erfarenheter av prioriteringar inom socialtjänsten. Studien bygger på ett enkätmaterial riktat till både tjänstemän och politiker inom socialtjänsten i sex svenska kommuner. Enkäten har besvarats av sammanlagt 545 respondenter varav 354 tjänstemän samt 191 politiker i de aktuella kommunerna. I studien framkom att beslutsfattare

överlag betraktar dessa prioriteringar som svåra utifrån att det är flera aspekter som behöver beaktas vid varje prioriteringstillfälle samt den komplexitet det medför. Att behöva rangordna sina arbetsuppgifter innebär att vissa behov tillgodoses medan andra behov inte blir tillgodosedda, vilket enligt Wörlén (2010) beskrivs som en svårighet med yrkesrollen.

Som tidigare nämnts så är socialtjänsten en ramlagstyrd verksamhet vilket innebär att verksamheten inte är detaljstyrd men att det finns hänvisningar för hur en socialsekreterare bör prioritera. Wörlén (2010) beskriver dock att socialsekreterare kan uppleva lagen och dessa hänvisningar som motstridiga krav i utredningsarbetet och menar att dessa upplevs begränsa hur socialsekreterare använder sig av sitt handlingsutrymme.

I studien framkommer det att socialsekreterare inom individ och familjeomsorgen har ett större handlingsutrymme än socialsekreterare inom andra enheter, även att barn och unga får ett bättre stöd samt blir tilldelade fler resurser än exempelvis vuxna personer som är i behov av ekonomiskt bistånd eller missbruksvård. Wörléns (2010) förklaring till det är att barn och unga ses som en försvarslös grupp och som saknar ansvar för det problem som uppstått.

Svensson (2011) har skrivit en artikel i syfte att analysera olika former av kontroll, styrning, legitimitet och ansvar med exempel från sjukvård, skola och socialtjänst i offentlig sektor. I artikeln förs en diskussion kring hur kollegialitet och yrkesprofessionalism är kopplad till och invävd i organisationernas styrning och hur ansvar därmed formuleras och utkrävs. Den genomgående frågan är: hur bryts professionellt ansvar mot andra former av ansvar?

Svensson (2011) kopplar ihop begreppet ansvar med en individs handling och menar att med ett stort yrkesmässigt handlingsutrymme följer även ett stort ansvar. Utifrån att socialsekreterare har ett tolkningsutrymme i tillämpandet av lagen samt de kommunala riktlinjerna och således en möjlighet att välja mellan alternativa lösningar så menar Svensson (2011) att socialsekreterare även behöver ta ansvar för de beslut de väljer samt de konsekvenser besluten kan få för alla inblandade.

I en artikel skriven av Molander (2011) diskuteras begreppet handlingsutrymme utifrån olika aspekter och några av dess problematiska aspekter identifieras. Molander (2011) beskriver socialarbetares handlingsutrymme som en viktig del av det sociala arbetet och menar att det, utan handlingsutrymme, inte skulle vara möjligt att utföra socialt arbete. Av artikeln framkommer att socialtjänstens beslut skall utgå från likabehandlingsprincipen enligt lagstiftning, vilket innebär att bedömningarna ska vara så rättvisa som möjligt. Detta är dock svårt att tillämpa i verkligheten utifrån att socialsekreterare även behöver göra individuella bedömningar utifrån varje enskilt fall vilket leder till att bedömningarna kan bli olika och därmed uppfattas som orättvisa av allmänheten. Vid arbetet med våldsutsatta barn är

problembilden ofta mångfacetterad vilket gör det svårt att finna lösningar som kan möta alla barns behov. Ett yrke som innefattar ett stort handlingsutrymme gör att socialsekreterare även får möjlighet att använda sig av sin erfarenhet och kunskap inom området för att kunna fatta individuella beslut utifrån barnets bästa.

Vår tidigare forskning är till stor del baserad på svenska författare som beskrivit fenomenet utifrån svensk lagstiftning samt förhållningsregler. Vi upplever det som mest rättvist då vår uppsats behandlar socialsekreterares upplevda handlingsutrymme som är kopplat till de regler och lagar som finns i Sverige. Forskning visar även att med handlingsutrymme följer ett ansvar för de beslut som tas. Forskning kring några av de stödinsatser som används i Sverige presenteras och upplevs relevant för uppsatsens frågeställningar. De flesta insatser bygger på samtal och samtalsstöd i olika form som är av vikt för att barn ska känna sig trygga nog att berätta om våld och vilka upplevelser de haft. Att kunna prata om sina upplevelser är en början till bearbetning vilket är en viktig process i att förebygga psykosociala svårigheter vilket även presenteras i forskningen. Forskning som valts för uppsatsen belyser även vikten av erfarenhet samt kunskap i arbetet med barn då stort fokus för en socialsekreterare ligger i att skapa tillit. Vidare finns forskning som framhäver att socialtjänsten både har rättigheter samt skyldigheter gentemot de barn socialsekreterare möter. Forskningen belyser även att SoL bygger på frivillighetsprincipen vilket innebär att vårdnadshavare måste ge sitt samtycke till att barn ska få en insats som socialsekreterare anser är bäst för barnet. Det är ytterligare en aspekt som påverkar socialsekreterares handlingsutrymme. Vi upplever att vår uppsats bidrar med en ökad förståelse för socialsekreterares handlingsutrymme och hur den påverkas från fler faktorer än lagar och föreskrifter. Vilket är den faktor som belyses mest frekvent i tidigare forskning.

5. Teoretiska utgångspunkter

I följande avsnitt kommer organisationsteori samt begreppet handlingsutrymme att beskrivas då dessa ligger till grund för uppsatsens analys. Inledningsvis följer en presentation av *Organisationsteori*, som valts utifrån att socialtjänsten är en politiskt styrd organisation där det inte finns en tydlig beskrivning av socialtjänsten som verksamhet. Det innebär att kommuner själva får bestämma omfattningen, kvalitén och vilka prioriteringar som ska göras i arbetet. Dock finns det beskrivningar om hur det sociala arbetet ska bedrivas, såsom riktlinjer, lagar och politiska beslut, vilka utgör de ramar som socialsekreteraren behöver ha kunskap om och förhålla sig till i sitt arbete. Därefter följer en beskrivning av begreppet *Handlingsutrymme*, ett begrepp som används för att illustrera det utrymme socialsekreteraren har i agerandet mellan organisationens krav och våldsutsatta barns behov.

5.1 Organisationsteori

Organisationsteori är en teoretisk grund för att studera organisationer. Teorin består av en uppsättning begrepp och formuleringar som sammanfattar kunskaper om organisationer på ett förhållandevis enhetligt och sammanhängande vis (Flaa, Hofoss, Holmer-Hoven, Medhus & Rønning 1998).

Vad är då en organisation? Definitionerna är flera och varierar beroende på vilken organisation som studeras samt i vilket sammanhang. Några grundfaktorer för en organisation är enligt Lindkvist, F Bakka och Fivelsdal (2014) att det finns en viss formalia, en viss komplexitet samt en målbild. Formalisering med viss struktur, skrivna regler, instruktioner, organisationsplaner samt vissa juridiskt bindande avtal, som kontrakt och anställningsavtal skiljer en organisation från en grupp. Komplexiteten i en organisation skiljer sig beroende på storlek på organisationen men med större organisation följer även ett större administrativt arbete. Större organisationer är även mer komplexa då fler komponenter ska sammankopplas med varandra på olika vis. Att ha mål för en organisation kan tyckas självklart men enligt Lindkvist, F Bakka och Fivelsdal (2014) är det inte så självklart att lyckas samlas kring en gemensam målbild och ofta blir de för diffusa och svåra att utvärdera. En riktning inom organisationsteori uttrycker istället att mål bör ligga på den enskilde individens arbetsbord samt att en organisations mål är pluralistiska. Organisationen rymmer flera typer av mål samt flera typer av självständiga intressen.

En definition av organisationsteori lyder: ”en organisation är ett medvetet, stabilt och målinriktat samarbete mellan människor” (Flaa et al. 1998, s. 9).

Organisationsteori är en disciplin på flera olika nivåer där analys på individnivå, organisationsnivå samt interorganisatorisk nivå kan ske. Dessa kommer nu att presenteras. Analys på individnivå inriktar sig på individuella egenskaper, beteendemönster samt attityder i ett organisatoriskt sammanhang. Även relationerna dess emellan framhävs (Flaa et al. 1998). Inom organisationspsykologi framhävs egenskaper om de mänskliga resurserna inom organisationen. Inriktningen fokuserar allmänna psykiska processer samt personlighetsdrag som förutsättningar för samverkan och friktion. Fokus ligger bland annat i rekrytering, lärande, kunskap samt ledningsprocesser (Lindkvist, F Bakka & Fivelsdal 2014).

Analys på organisationsnivå fokuserar på organisationens uppbyggnad samt de processer som sker inom och mellan de enskilda delarna av organisationen. Processer som arbetsfördelning samt centralisering fokuseras (Flaa et al. 1998). När flera individer arbetar tillsammans krävs ett regelverk samt beslutsfattande om fördelning och koordinering av

arbetsprocesser, arbetsuppgifter, daglig ledning av arbetet samt relationer till viktiga parter som exempelvis kunder, leverantörer och myndigheter (Lindkvist, F Bakka & Fivelsdal 2014).

Analys på interorganisatorisk nivå belyser relationen mellan olika organisationer samt hur de påverkar varandra. Hur stor påverkan har den egna organisationen på andra organisationer och vice versa, samt i vilken grad påverkar de varandra. Faktorer som organisationsbeteende och hur det påverkar andra organisationer samt hur den egna organisationen påverkar sitt handlingsutrymme och det omgivande samhället är centrala delar inom organisationsteori (Flaa et al. 1998).

Max Weber (1864 - 1920) är ett namn inom organisationsteori som utvecklade en riktning som kallas byråkratiteori. Weber intresserade sig för maktstrukturer samt för hur civilisationer utvecklar byråkratiska organisationsformer, alltså hierarkier av individer med tillhörande administrativa uppgifter (Lindkvist, F Bakka & Fivelsdal 2014). Byråkratiteori kännetecknas genom en formaliserad arbetsdelning med klart angivna ansvarsområden i en hierarkisk struktur. Arbetsuppgifter följer delvis nedskrivna regler, lagar samt instruktioner och arbetet sker skriftligt med tillhörande arkivering. Anställning inom organisationen förutsätter relevant utbildning. (Flaa et al. 1998). Lindkvist, F Bakka och Fivelsdal (2014) tar upp egenskapen generella regler, och hur administrationen bygger på olika uppsättningar av dem. För den offentliga förvaltningens del handlar det oftast om lagar, som ska följas samt administreras, och som organisationen är underkastad. Flaa et al. (1998) belyser ett problem med ett skyndsamt arbets sätt om organisationen vill tränga igenom, och hjälpa, så många individer som möjligt på så kort tid som möjligt. Stort fokus ligger på att få igenom så många individer i systemet, som blir "hjälpta" så de kan skrivas ut ur systemet igen. Problem kan uppstå då samma individ kommer tillbaka in i systemet igen då organisationens fokus ligger i antalet färdigbehandlade individer. Tid är något som framhävs som en viktig komponent för klienten men för en organisation med detta fokus är de färdigbehandlade individerna i systemet ett tecken på effektivitet. Nyttänkande samt kreativitet är ofta en nödvändighet i det arbetet.

5.2 Handlingsutrymme

Svensson, Johnsson och Laanemets (2008) redogör för handlingsutrymme utifrån kontexten socialt arbete och menar att handlingsutrymme är något som skapas genom en kombination av de organisatoriska ramarna för uppdraget samt den professionella kunskapen som socialsekreteraren besitter. Hur handlingsutrymmet används formas sedan utifrån mötet med varje enskild klient. Det handlar alltså om en möjlighet att avgöra på vilket sätt arbetet ska utföras inom ramen för organisationen men även om att bedöma innehållet i de beslut som

fattas, det vill säga en professionell kompetens och kunskap. Författarna (ibid.) använder begreppet handlingsutrymme i en ansats att belysa de villkor samt utmaningar som finns i socialsekreterarens yrke utifrån dennes position.

En socialsekreterares uppdrag innebär, förutom direktkontakt med individer som av olika anledningar behöver hjälp, även att vara en representant för en organisation. Organisationen i sin tur styrs av lagar, regler, överenskommelser och traditioner, vilket utgör de ramar som socialarbetaren behöver förhålla sig till i sitt dagliga arbete (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008). Innanför dessa ramar har socialarbetaren en förhållandevis stor frihet vad gäller arbetets utförande. Svensson, Johnsson och Laanemets (2008) framhäver att det finns ett inbyggt dilemma inom det sociala arbetet utifrån att socialarbetaren å ena sidan möter klienter som människa mot människa och å andra sidan har sitt handlingsutrymme begränsat utifrån de organisatoriska ramarna för uppdraget. Ett sådant dilemma uppstår när socialarbetaren ställs inför situationer där det som är rationellt i ett sammanhang inte är det i ett annat. I dessa situationer behöver socialarbetaren hitta sätt att förhålla sig och finna lösningar. Svensson, Johnsson och Laanemets (2008) framhäver att på grund av människors olikheter så är det sällan möjligt att fullfölja det rationella fullt ut utan man behöver som socialarbetare förhålla sig till det sociala arbetets handlingar och möjligheter för att kunna reflektera över sina handlingar och göra bedömningar utifrån varje situation.

Resonemanget belyser hur socialarbetarens möjligheter att agera påverkas av både organisationen, individuella faktorer hos socialarbetaren och hos klienten samt av interaktionen mellan socialarbetare och klient. Det är i mötet med klienten som socialarbetaren får möjlighet att agera och tillämpa sitt handlingsutrymme. Socialarbetaren har ett professionellt ansvar att använda sig av sitt handlingsutrymme för att se vilka möjligheter som finns för att kunna ge hjälp och stöd åt klienten. Hur handlingsutrymmet använts styrs av både professionell kunskap och värderingar (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008). Författarna belyser vikten av den professionella kunskapen hos socialarbetaren och menar att det annars blir svårt att avgöra vilka handlingar som är meningsfulla och rimliga i relation till de krav som både organisation och professionen ställer (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008).

6. Metod

I följande kapitel redogör vi inledningsvis för ansvarsfördelning. Därefter presenteras uppsatsens metodologiska utgångspunkter i form av kvalitativ metod, urval, genomförande av intervjuer, analysmetod, reliabilitet och validitet samt etiska överväganden. Slutligen följer en

metoddiskussion samt en redogörelse över den litteratursökning som använts för att besvara syfte samt frågeställningar.

6.1 Ansvarsfördelning

Genomgående i denna uppsats har båda författarna varit delaktiga i samtliga delar. Vi har delvis befunnit oss på olika orter vilket resulterat i att vi haft olika ansvarsområden. Vi har använt oss av tekniska hjälpmedel som Zoom och Google Drive för att lätt kunna dela dokument och nästintill dagligen gå igenom vad vi har gjort och hur vi går vidare i arbetet. Denna möjlighet har även gjort att vi säkerställt att vi båda har varit insatta i varandras skrivprocesser. Det för att säkerställa att arbetet utvecklats i den riktning vi båda önskat samt för att kunna ge synpunkter till varandra och till det fortsatta arbetet. Vid flertalet tillfällen har vi även träffats i Högskolan Västs lokaler för sammanställning av vissa delar av uppsatsen.

6.2 Kvalitativ metod

Till vår uppsats har vi valt att använda oss av en kvalitativ metod i form av semistrukturerade intervjuer. Enligt Bryman (2018) så är en kvalitativ studie mer inriktad på ord och analyser av dessa, än siffror och mätningar vilket brukar känneteckna den kvantitativa forskningen.

Syftet med vår uppsats har varit att undersöka hur socialsekreterare arbetar med barn som upplevt våld i hemmet samt hur socialsekreterarna upplever sitt handlingsutrymme inom området. Bryman (2018) hävdar att en kvalitativ ansats är att föredra i strävan att undersöka människors upplevelser av verkligheten vilket är förenligt med vår uppsats utifrån att vi ämnar undersöka och tillvarata socialsekreterares subjektiva och individuella upplevelser och erfarenheter. Ifall vårt syfte varit att skapa ett generaliserbart resultat med hjälp av material från ett större antal deltagare hade en kvantitativ metod varit att föredra. En kvantitativ metod är begränsande för vår uppsats, då den inte utforskar individuella upplevelser och utsagor på djupet samt att forskaren inte får samma aktiva roll i genomförandet av uppsatsen (Nilsson 2014).

I en kvalitativ studie finns det olika tillvägagångssätt för hur empirin samlas in. Vi har valt att genomföra enskilda samtalsintervjuer där vi använt oss av en semistrukturerad intervjuguide (Bryman 2018). Enligt Kvale och Brinkmann (2014) så är denna form av intervju varken ett öppet vardagssamtal eller ett slutet frågeformulär. Metoden innebär att forskaren använder sig av en intervjuguide som fokuserar på vissa teman vilka ska beröras samtidigt som utrymme finns för att ställa följdfrågor allt eftersom intervjun utvecklas. Enligt Bryman (2018) så bidrar denna intervjuteknik till ökad flexibilitet i intervjusituationen.

Frågorna i intervjuguiden var uppdelade i följande teman: *Bakgrundsinformation, Organisation, Erfarenhet* samt *Stödinsatser* (se bilaga 2). Dessa teman framarbetades utifrån uppsatsens syfte och frågeställningar samt med utgångspunkt i de teorier som används i uppsatsen. Intervjutekniken påverkar intervjuens karaktär och främjar en öppen dialog utan att tappa fokus från uppsatsens syfte och frågeställningar. Eftersom intervjumetoden ger utrymme för följdfrågor blir det enklare för den som intervjuar att fånga in och låta respondenten vidareutveckla de resonemang som förs (Kvale & Brinkmann 2014).

Denna uppsats präglas av en abduktiv ansats då den befinner sig mellan induktion och deduktion. Att använda en abduktiv ansats innebär att vi rört oss mellan empiri och teori för att på så vis succesivt utveckla en förståelse för ämnet som ligger till grund för vår uppsats (Larsson 2005).

6.3 Urval

Vår uppsats har arbetats fram med hjälp av respondenter från fem olika socialkontor i Mellansverige. Urvalet har till viss del varit målstyrt då vi har velat komma i kontakt med socialsekreterare som arbetar inom barn och familjeenheten på ett socialkontor. Enligt Bryman (2018) är ett målstyrt urval en strategi för att välja respondenter som anses vara relevanta för uppsatsens syfte samt forskningsfrågor vilket vi har haft i åtanke i val av respondenter.

Helt målstyrda har vi dock inte varit då förfrågan om deltagande har skickats ut till olika kontakter på socialkontor med förfrågan om att sända vidare vårt informationsbrev till socialsekreterare, vilka ombads kontakta oss om intresse fanns att delta i uppsatsen. Enligt Bryman (2018) kan ett målstyrt urval handla om specifika individer, platser och organisationer vilket vi till viss del har levt upp till då vi bestämt yrkestitel samt organisation för respondenterna. Bryman (2018) nämner slumpmässiga urval som ytterligare en strategi och vi kan sägas ha använt oss även av denna så slumpen till viss del avgjorde vilka unika individer som valde att ställa upp i vår uppsats.

Nio kontakter på lika många socialkontor kontaktades och fem av dem kunde förmedla en kontakt var. Övriga fyra tackade nej på grund av personal-och/eller tidsbrist. Respondenternas erfarenheter och yrkesverksamma år inom området varierar mellan tre och dryga tjugo år vilket har gett oss ett varierat material. De intervjuade personerna kommer fortsättningsvis presenteras som Respondent 1, Respondent 2, Respondent 3, Respondent 4 och Respondent 5 för att läsarens på så vis ska kunna följa att citaten kommer från olika personer.

6.4 Genomförande av intervjuer

Totalt genomfördes fem intervjuer av vilka två skedde ansikte mot ansikte i samtalsrum på respektive respondents arbetsplats, två av intervjuerna genomfördes telefonledes och den femte intervjun genomfördes via Skype. Valet av intervjuplatser samt på vilket sätt intervjuerna skulle genomföras gjordes av deltagarna i uppsatsen och samtliga intervjuer ägde rum i en miljö som Kvale och Brinkmann (2014) beskriver är naturlig för respondenterna. Anledningen till att tre av respondenterna valde att intervjuas via telefon eller Skype berodde på samhällets rådande omständigheter med Covid – 19 vilket föranlett till organisatoriska rekommendationer om restriktivitet vad gäller besök i verksamheten.

Det finns både för- och nackdelar med att genomföra en intervju med hjälp av tekniska hjälpmedel. Fördelen är att intervjun kan genomföras oavsett geografiskt avstånd mellan forskare och respondent. Nackdelen med att inte se den som intervjuas upplevdes vara att respondentens kroppsspråk inte kunde avläsas tillfullo, något som Bryman (2018) beskriver som relevant för att kunna ställa vissa följdfrågor. Under intervjuernas gång upplevde vi inte något problem med att ställa följdfrågor delvis då två intervjuer genomfördes på plats med respondenterna och en intervju genomfördes via videosamtal där vi kunde se respondenten. Under telefonintervjuerna kunde inte kroppsspråk avläsas men tonfall och rytmen i samtalet gav en viss känsla för hur följdfrågor kunde ställas.

När vi genomförde intervjuerna deltog vi båda två vid den ena intervjun som skedde ansikte mot ansikte. Under den intervjun turades vi om att ställa både frågor och följdfrågor för att samtalet skulle bli så naturligt som möjligt. Trost (2010) framhäver att det ibland kan vara mer givande för respondenten om det är två personer som genomför intervjun, framförallt i situationer som dessa då respondenten intervjuades som positionsinnehavare och inte som privatperson. Detta utifrån att vi som intervjuar kan komplettera varandra under intervjusituationen. De övriga fyra intervjuerna delade vi upp så att vi genomförde två var. När intervjuerna var klara för att transkriberas delade vi upp intervjuerna på hälften så att vi båda fick transkribera en del av varje intervju.

Intervjuerna inleddes med att presentera vårt syfte med uppsatsen och därefter be om personens samtycke för att spela in samtalet (Vetenskapsrådet 2017). Samtliga respondenter lämnade samtycke till inspelning som genomfördes med inspelningsprogram via mobiltelefon. Intervjuerna avrundades med att vi frågade om respondenterna hade något ytterligare som de ville lägga till eller förtydliga, vilket enligt Kvale och Brinkmann (2014) bidrar till att ge respondenten möjlighet att ta upp eventuella frågor eller funderingar som uppkommit under

intervjun. Tidsomfattningen för respektive intervju beräknades till ca 45 minuter och samtliga intervjuer varade mellan 40 och 60 minuter.

6.5 Analyismetod

Inför vårt analysarbete förberedde vi materialet genom att transkribera intervjuerna till ett textmaterial. Detta för att underlätta analysprocessen där vi behövde göra om våra ljudupptagningar till en analyserbar text (Hjerm, Lindgren & Nilsson 2014). Vi har använt oss av analysverktyget Nvivo 12 för analys av vårt material vilket underlättade arbetet tillsammans för att tydligt se koder och sedan kunna koppla dem till våra teman.

För analys av vårt material har meningskoncentrering valts och enligt Kvale och Brinkmann (2014) bygger det på kodning av materialet vilket innebär att respondenternas yttranden dras samman till kortare formuleringar där huvudinnebörden kommer fram. Hjerm, Lindgren och Nilsson (2014) beskriver kodning som en reducering av materialet eller något som behöver kokas ner till sina betydelsefulla beståndsdelar för att identifiera de allra mest centrala dragen. Koderna som arbetats fram har sedan jämförts med varandra och flera koder har sammanställts till ett tema. Detta för att hitta relationer mellan koder och för att lättare presentera det analyserade materialet (ibid.). Med hjälp av meningskoncentrering kan ett stort material reduceras till naturliga meningsenheter för att sedan utvecklas till teman. Dessa teman har sedan gjorts till föremål för tolkning och teoretisk analys (Kvale & Brinkmann 2014).

Kodning av materialet har skett både tillsammans och separat. Vi började att läsa transkripten var för sig och även kodade enskilt för att sedan träffas via Zoom och jämföra våra koder samt bearbetning av materialet. Detta för att själv först få skaffa sig en överblick samt uppfattning av materialet. Vi sammanställde sedan våra koder och efter flera genomläsningar, diskussioner och omändringar kände vi oss nöjda samt överens med vårt resultat. En arbetsprocess som enligt Hjerm, Lindgren och Nilsson (2014) är typiskt då koder kommer omplaceras, byta namn samt tas bort under processens gång. Denna sammanställning säkerställde en gemensam bild av materialet. Bryman (2018) poängterar problematiken med kodning av textmaterial då det är vi som författare som väljer ut delar av ett sammanhang som kan leda till att den ursprungliga betydelsen går förlorad. Vi har under arbetets gång haft detta i tanken och vi har försökt koda samt analysera materialet så rättvist som möjligt. Nedan följer ett exempel på hur vi gått tillväga under kodningen;

Tabell 1 - Kodningsexempel

Citat	Kod	Tema
<i>Som man frågar får man svar, att visar man inte att man förstår vad det handlar om så får man heller inte svar.</i>	<i>Erfarenhet</i>	<i>Skapa tillit</i>
<i>Så det handlar verkligen om att kunna förmedla å hålla...det man säger till barn liksom. Säger man att man ska hjälpa och att det ska bli bättre så måste man verkligen, verkligen ha haft fog för det</i>	<i>Professionalitet</i>	<i>Skapa tillit</i>
<i>Så det tar ju lång tid att få ett barn bekvämt på det sättet för att våga berätta, och det är också en utmaning i vårt jobba, att det utrymmet har vi ju inte, för att faktiskt bilda en relation och skapa förtroende för ett barn till oss för att på sikt kunna berätta hur de faktiskt har de hemma.</i>	<i>Utmaning</i>	<i>Skapa tillit</i>

Not: Tabellen visar ett utdrag från analyseringen av materialet.

6.6 Reliabilitet och validitet

Begreppen reliabilitet och validitet är något som Bryman (2018) beskriver som viktiga kriterier inom den kvantitativa forskningsmetoden när det gäller att mäta kvaliteten på själva undersökningen. Inom kvalitativ forskning råder det delade meningar om huruvida dessa begrepp kan användas i samma syfte. Enligt Larsson (2005) kan begreppen användas även inom kvalitativ forskning så länge man bedömer reliabilitets och validitets frågor på ett annorlunda sätt än vad man gör vid en kvantitativ studie.

Enligt Larsson (2005) så handlar reliabilitet om huruvida resultaten av en undersökning blir detsamma om undersökningen genomförs på nytt. I vårt fall så blir det svårt att fastställa reliabiliteten utifrån att vi inte genomför någon mätning, utan istället fokuserar på upplevelser och beskrivningar av ett fenomen (Larsson 2005). Om vår studie skulle upprepas av någon annan så är risken stor att den personen skulle få ett annat resultat, även om personen i fråga använde samma respondenter. En anledning till det är att den personen kanske skulle använda sig av en annan intervju teknik samt ställa helt andra följdfrågor vilket resulterar i att analysen inte skulle bli densamma (Larsson 2005).

Inom kvalitativ forskning så menar Larsson (2005) att validiteten handlar om att ta reda på om en studie verkligen undersöker det den avser att undersöka. Utifrån att vi genomfört vår studie under kort tid och således använt oss av ett litet urval så har vi strävat efter att ha en hög intern validitet under arbetets gång, något som Larsson (2005) beskriver som det mest väsentliga. Larsson (2005) beskriver att intern validitet mer har koppling till graden av informationsrika beskrivningar samt vår förmåga att analysera materialet, än till urvalets storlek. Det är således av vikt att intervjuguiden är formulerad så att syfte samt forskningsfrågor blir besvarade. För att säkerställa att denna uppsats undersökte det som avsågs att undersökas har våra forskningsfrågor legat till grund för utformningen av intervjufrågorna, för att på så vis kunna genomföra en tillförlitlig studie och få fram ett trovärdigt resultat. För att få ett så informationsrikt material som möjligt så ställde vi även följdfrågor där vi ansåg att det behövdes, för att komplettera respondenternas svar.

6.7 Etiska överväganden

Kvale och Brinkmann (2014) beskriver kvalitativa studier som moraliska företag och menar att det kan råda en spänning mellan önskan att erhålla kunskap och etisk omsorg gentemot de som deltar i studien. I och med att det oftast är individer som, med deras erfarenheter och upplevelser, utgör materialet inom samhällsvetenskaplig forskning så är det av vikt att reflektera över vilka förhållningssätt som ska intas gentemot sina respondenter (Bryman 2018). Individskyddskravet är det krav som Vetenskapsrådet (2017) framarbetat och som går ut på att minimera risken för att deltagarna i studien utsätts för skada eller kränkning. Detta är något vi har haft som utgångspunkt under hela arbetsprocessen. Individskyddskravet kan konkretiseras i fyra mer allmänna huvudkrav vilka är samtyckeskravet, informationskravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet (Vetenskapsrådet 2017).

I enlighet med informationskravet skickade vi ett informationsbrev till samtliga deltagare med förfrågan om de var intresserade av att delta som respondent för vår uppsats (se bilaga 1). I informationsbrevet återfanns även information om syftet med studien samt hur studien planerades att genomföras (Vetenskapsrådet 2017). Vi upplyste också om planerad tidsåtgång och att vi kommer att använda oss av redskap för ljudupptagning för att underlätta bearbetningen av materialet samt säkerställa att den återges korrekt. Vidare fick respondenterna muntlig information om att deltagandet var helt frivilligt och att de när som helst, utan motivering kan välja att avbryta sin medverkan.

Samtyckeskravet handlar om att deltagarna själva har rätt att bestämma över sin medverkan i studien (Vetenskapsrådet 2017). Enligt Kvale och Brinkmann (2014) så hör

samtycket ihop med informationskravet, då ett uppriktigt samtycke endast kan ges om deltagarna har fått korrekt och tillräcklig information kring studien. Både i informationsbrevet och innan intervjuerna påbörjades inhämtades respondenternas samtycke till att delta i studien. Svårigheter med samtycke har i vårt fall inte varit omfattande utifrån att de som varit intresserade av att medverka i studien själva har anmält sitt intresse.

För att ta hänsyn till respondenternas anonymitet har konfidentialitetskravet beaktats, vilket innebär att de uppgifter som inhämtas om respondenterna behandlas konfidentiellt och förvarats oåtkomligt för obehöriga (Vetenskapsrådet 2017). För att tillgodose konfidentialitetskravet har vi valt att inte skriva ut vilka kommuner respondenterna arbetar i. Eftersom vi genomfört våra intervjuer i mindre kommuner där det endast finns ett socialkontor och få socialsekreterare på varje enhet så skulle utomstående som har viss insyn i arbetsplatsen kunna avgöra vilka personer som deltagit, vilket vore att skapa obehag för de inblandade. Vidare har även kön, ålder och namn avlägsnats vid skrivandet av uppsatsen för att på så vis säkerställa att informationen inte kommer kunna härledas till källan. Intervjuerna har dokumenterats genom inspelning och både inspelning samt efterföljande transkribering har skyddats från obehöriga genom att förvaras på en lösenordskyddad dator.

Nyttjandekravet innebär att uppgifterna som insamlats under intervjun enbart ska användas för det forskningsändamålet som presenterats (Vetenskapsrådet 2017). Kravet har i studien tillgodosetts genom att insamlat material enbart använts i föreliggande studie samt kommer att förstöras efter godkänt resultat på uppsatsen. Nyttjandekravet har förmedlats till respondenterna genom informationsbrevet. Slutligen informerades samtliga deltagare om hur de får tillgång till det färdiga resultatet när uppsatsen är klar samt på vilket sätt vi kan kontaktas utifall frågor skulle uppstå under studiens gång.

6.8 Metoddiskussion

Vi valde att utföra en kvalitativ studie för att kunna besvara våra frågeställningar. Upplevelser och beskrivningar av ett fenomen, undersöks lämpligast med hjälp av kvalitativ metod. Den valda metoden har sina nackdelar, vilket vi är medvetna om, genom att det är en tidskrävande process att få kontakt med informanter, genomföra intervjuer, transkribera samt koda och tematisera materialet. Fördelen med en kvalitativ metod är att det ger forskaren en djupare förståelse för individens subjektiva upplevelser utifrån respondentens egna ord och uttryck. Med en kvantitativ metod är syftet att få fram data som reduceras till beskrivbara statistiska enheter (Larsson 2005) vilket inte var vårt syfte.

En stor fördel, som vi ser det, är att de fem respondenter vi intervjuat arbetar på fem olika socialkontor, i olika delar av landet, så svaren är helt oberoende varandra. Transkripten visar upp en enhetlig bild av deras arbetssituation oberoende ort. Det var ett medvetet val att intervju socialsekreterare en och en och inte i exempelvis en fokusgruppintervju. En fokusgruppintervju hade försett oss med annat material då det viktigaste där är att få fram en rik samling synpunkter på fenomenet. Intervjuaren förser fokusgruppen med diskussionsämnen som ska leda till ett meningsutbyte (Kvale & Brinkmann 2014). Vårt syfte är att få kunskap i hur socialsekreterare arbetar med barn som upplevt våld i hemmet samt hur socialsekreterare upplever sitt handlingsutrymme inom området. De svaren, anser vi, kommer bättre till sin rätt genom vår valda metod.

6.9 Litteratursökning

För att hitta relevant forskning har vi använt oss av flera databaser. En stor del av litteratursökningen har gjorts via databaserna Sociology Source Ultimate och PsycInfo via bibliotekets hemsida vid Högskolan Väst. Övriga sökmotorer vi använt oss av för att finna relevant litteratur är, Google Scholar samt Libris. Vidare har vi även tagit del av andra uppsatser med liknande ämne och fått tips om ytterligare referenser. De sökord vi använt oss av i artikelsökning är: *Child, Violence, Domestic Violence, social workers, socialsekreterare, insatser, support, intervention* samt *handlingsutrymme*. Dessa sökord har valts ut med utgångspunkt i uppsatsens syfte, frågeställningar samt teoretiska utgångspunkter. Vi har enbart valt ut artiklar som är peer reviewed för att säkerställa trovärdigheten. Artikelsökningen har begränsats till åren 2010 – 2020 för att få en så aktuell bild av ämnet som möjligt. Vi har även valt att hålla oss till svensk forskning, i stor grad, då det är relevant för vår uppsats i form av gällande svensk lagstiftning samt föreskrifter som våra respondenter arbetar utefter.

7. Resultat och analys

Följande kapitel presenterar resultat från vårt insamlade material som analyserats utifrån tidigare forskning samt våra teoretiska utgångspunkter. Organisationsteori används i analysen genom begrepp som beskriver formalisering med följande struktur, skrivna regler och lagar och andra faktorer som är specifika för, i detta fall, socialtjänsten. Teorin används även för att beskriva hur målarbetet för socialtjänsten kan se ut då en gemensam målbild, för en organisation, beskrivs vara för diffus och svårutvärderad. Mål för en organisation kan vara pluralistiska och ligga på socialsekreterares arbetsbord där flera typer av mål samt flera självständiga intressen finns. Vilket vi kan se i vår analys. I och med de ramar som socialtjänsten har och som socialsekreterare behöver förhålla sig till har vi valt att använda oss

av handlingsutrymme som kan hjälpa oss beskriva hur de organisatoriska förutsättningarna påverkar socialsekreterares handlingsutrymme. Vi kan se flera aspekter som påverkar socialsekreterares handlingsutrymme men även vilken frihet de uppger att de upplever sig ha inom de ramarna. Ur analysen framkom fem teman som resultatet presenteras under. Dessa teman är: *De osynliga barnen, För barnets bästa, Skapa tillit, Organisatoriska förutsättningar* samt *Våldets karaktär*.

7.1 De osynliga barnen

Ett återkommande ämne som framkom under samtliga intervjuer var utmaningen i att få med sig vårdnadshavare i utredningsprocessen. Det framkom att vårdnadshavare behöver samtycka till insatser men att det i många fall är svårt att få till ett sådant samtycke utifrån att vårdnadshavare och den som utövar våld, i många fall är samma person. Münger och Mattsson (2018) belyser socialtjänstens arbetsprocess där de följer SoL och den frivillighetsprincip som ligger till grund för barns rätt till insats. Socialtjänsten har en skyldighet att ingripa och inleda utredning vid misstanke om att barn far illa och om barn inte får sina behov tillgodosedda. Vårdnadshavare måste dock samtycka till barnets insats såvida våldet inte är så pass allvarligt att tvångsåtgärder är aktuella.

Konsekvensen kan då bli att vårdnadshavares röster är de som hörs och att barn riskeras att osynliggöras utifrån att de inte blir lyssnade på. Detta beskrivs av två respondenter på följande vis:

“När det gäller barn under 15 år så behöver de ha föräldrars samtycke till att ha insatser. Och det är inte alltid föräldrarna kanske vill se det. Då finns det ett glapp mellan frivilliga, alltså våldsinsatser och LVU. När det inte är tillräckligt för att ett LVU ska gå igenom, och föräldrarna inte samtycker. Det tycker jag är svårt.” [Respondent 5]

“Där måste det också föreligga samtycke hos båda föräldrarna och det är de här som är kruxet att det är inte alltid vi får till ett samtycke ifrån båda föräldrarna, och då kan faktiskt barnet inte få gå liksom på Trappan samtal.” [Respondent 3]

Citaten ovan påvisar ett svårhanterligt dilemma inom yrkesrollen. Att å ena sidan arbeta utifrån barnets bästa, och å andra sidan vikten av att bygga en allians och skapa ett samarbete med

vårdnadshavarna för att ens ha möjlighet att bevilja stödinsatser utifrån barnets bästa. Den situation som beskrivs ovan är ett exempel på hur yrkesrollens handlingsutrymme begränsas till följd av byråkrati samt rådande lagstiftning (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008). Lindkvist, F Bakka och Fivelsdal (2014) beskriver en organisation och hur den ofta är styrd av skrivna regler, instruktioner, organisationsplaner samt juridiskt bindande avtal. Dessa faktorer skapar en styrd organisation där de som ingår i organisationen kan stöta på begränsningar som påverkar deras arbetsgång.

En stor utmaning i socialsekreterares arbete och som uttrycktes av flera respondenter, är att få till ett samarbete med vårdnadshavare. Socialsekreterare kan se att en insats kan vara bra för barnet men utifrån att vårdnadshavare har bestämmanderätt över sitt barn så kan socialsekreteraren inte så mycket göra om vårdnadshavare inte vill samarbeta.

“Det är jättemycket utmaningar. Det är vårdnadshavaren en stor utmaning kan jag säga. Det är...alla vill inte sina barns bästa. De är inte lätta att jobba med och man har sitt eget ego före sitt, sina barn. Det är jätte, tyvärr, det är de barnen vi har i socialtjänsten som råkar väldigt illa ut.” [Respondent 2]

I de fall där samtycke inte finns samtidigt som det inte finns tillräcklig stark anledning för att kunna tillämpa tvångsåtgärder finns det inte mycket en socialsekreterare kan göra för att hjälpa barnet. Inte ens om de själva bedömer att barnet riskerar att missgynnas i sin utveckling om inga åtgärder vidtas.

“[...] det kan ju vara att föräldrarna säger ja till en insats men bokar av tre gånger, ja men då lever ju barnet i detta.” [Respondent 4]

Respondenterna anser att det medför svårigheter att få med barnets vilja i utredningsarbetet om vårdnadshavare har en annan vilja. Det vill säga att barn inte har en rättslig möjlighet att kunna påverka beslutsfattandet, då vårdnadshavares vilja att samarbeta väger tyngre än barnets behov av stöd. Enligt Münger och Mattsson (2018) så kan en förklaring till detta vara att socialtjänsten arbetar efter frivillighetsprincipen vilket innebär att interventioner i första hand ska utföras med vårdnadshavares samtycke. Detta kan i sin tur leda till att fokus flyttas från barnets perspektiv till den överordnade vuxenvärldens.

7.2 För barnets bästa

Socialsekreterare ska arbeta för barnets bästa samt utefter barnets behov samtidigt som de är styrda av lagar och föreskrifter. Respondenterna uttrycker lite olika sätt att i så stor mån som möjligt se till att det arbete de gör ska vara för barnets bästa.

“Man kan ju göra barnet delaktig på många sätt. Alltså ofta så tror jag att det är att barnet får information, alltså att det är ett sätt att göra barn delaktiga. Eller så här att man berättar eller målar, om det är små barn, att man målar vad som har hänt, att nu har mamma och pappa varit här och nu kommer det här att hända, så att, vi har försökt att jobba med det ganska mycket, med barns delaktighet, och också i insatser.” [Respondent 4]

“Jag försöker alltid ta mig mer tid med barn än vad jag tänker att jag behöver...för att dom ska få säga sitt, jag vill att dom ska ha ett samtal där dom får veta vad en utredning handlar om.” [Respondent 5]

Ovan citat framhäver hur socialsekreterare arbetar med att få barn delaktiga i frågor som rör dem. En viktig pusselbit i deras dagliga arbete då ett barnperspektiv ska genomsyra arbetet med barn. Vilket bland annat innebär att hänsyn ska tas till barnets egna åsikter samt att de ska få möjlighet och utrymme att berätta sina åsikter i fall som rör dem (Cederborg 2014). Denna ståndpunkt är även befast i barnkonventionens tolfte artikel (Schiratzki 2017). Flaa et al. (1998) beskriver att problem kan uppstå när en hjälporganisation arbetar effektivt och vill ha positiv statistik i antalet hjälpta individer. Då kan vikten ligga i att få så många individer som möjligt utskrivna, utan att egentligen ha blivit hjälpta, för att visa på effektivitet. Detta var något som inte uttrycktes av våra respondenter utan de visar istället på engagemang för barnet och uttrycker att de arbetar för barns bästa inom de ramar de har att förhålla sig till.

Nedan citat visar på ansvarsfördelningen som finns i samhället kring utsatta barn samt hur ansvaret kan fördelas genom samverkan mellan olika aktörer som finns runt barn:

“Vi är ju inte ensamt ansvariga även om vi är ytterst ansvariga, utan vi behöver ju koppla in vården, skolor och så vidare och samverka kring det vilket är väldigt bra...ehm...när det finns samtycke.” [Respondent 5]

Ovan citat beskriver samverkan med fler samhällsaktörer runt barn som en positiv funktion för att tillsammans hjälpa barn på bästa vis. Respondenterna uttrycker att det kan vara en utmaning i att det krävs samtycke från vårdnadshavare för att samverka kring barn och det är inte alla vårdnadshavare som vill ge det trots att det är till god hjälp för barnet. Respondenterna uttrycker en utmaning i det dagliga arbetet med barn där vårdnadshavare kan påverka barns insatser och stöd i stor utsträckning genom att neka samtycke till insats eller annat stöd. Wörlén (2010) beskriver att socialsekreterare kan uppleva motstridiga krav med att förhålla sig till lagen och andra föreskrifter i arbetet med barn. Denna motstridighet kan upplevas påverka socialsekreterarens handlingsutrymme. Även vårdnadshavares icke samtycke påverkar socialsekreterarens handlingsutrymme. Flaa et al. (1998) beskriver en interorganisatorisk nivå som belyser relationer mellan olika organisationer samt hur de påverkar varandra och i vilken grad. Centrala delar inom organisationsteori beskriver organisationers beteendemönster samt hur de påverkar sitt samt andra organisationers handlingsutrymme vilket framkommer i ovan citat där olika samhällsorganisationer ska förhålla sig till varandra genom samverkan.

Socialtjänsten som organisation är ytterst ansvariga för utsatta barn men respondenterna uttrycker ett behov av samverkan med andra samhällsaktörer som skydd för barn. Samhällsaktörerna är olika konstruerade i sina organisationer men i samverkan behöver de förhålla sig till varandra och varandras regler och normer samtidigt som de påverkar varandra i ett givande och tagande men med gemensamt mål – att göra det som är bäst för barn.

Nedan citat belyser ett av socialsekreterares ansvarsområden som de har i sitt uppdrag där de är skyldiga att följa upp biståndsbedömda insatser inom en viss tidsaspekt. Uppföljning fungerar som skydd för barnets bästa och som avstämning för socialsekreteraren där socialsekreteraren kan se om insatsen för barnet hjälpt eller om situationen har förändrats:

“Om det är en biståndsbedömd insats som vi har skyldighet att följa upp, och det gör vi ju var sjätte till åttonde vecka, har vi ju möten där vi följer upp insatser, sen beror det ju på hur länge man har fattat beslut om att insatsen ska pågå. Oftast har vi ju sex månader, det har vi lite som ett minimum, sen är det klart att om målen uppfylls och våldet upphör och allting är bra, då kan man ju avsluta det tidigare också men där får man ju se alltså när man väl följer upp så får man ju titta på målen.” [Respondent 3]

Ovan citat beskriver en del av hur arbetet med stödinsatser till barn går till. Socialsekreterare har en skyldighet, via lagen, att följa upp arbetet med stödinsatser för att se hur det utvecklas.

Svensson (2011) menar att socialsekreterare, förutom en skyldighet, även har ett ansvar i och med sitt handlingsutrymme. Utifrån att socialtjänstlagen är en ramlag finns ett tolkningsutrymme där socialsekreterare får vara beredda att ta ansvar för de beslut som tas samt för de konsekvenser de kan medföra.

Beroende på utvecklingens karaktär kan stödinsatsen förlängas eller, i vissa fall, upphöra innan slutdatum om insatsen visat sig vara tillräcklig för barnet eller att det våld som barnet upplevt upphör under insatstiden. Respondenten beskriver ett målarbete med barn som ska vara upplagt efter bland annat samtal med barn där hen har fått framföra sina åsikter och tankar i enlighet med barnkonventionen (Schiratzki 2017). Lindkvist, F Bakka och Fivelsdal (2014) beskriver komplexiteten med att ha en gemensam målbild för en organisation då det finns många faktorer som spelar in. Istället menar samma författare att mål för organisationen bör ligga på den enskilde socialsekreterarens arbetsbord och att organisationens mål kan vara pluralistiska. En organisation bör rymma flera typer av målbilder samt flera typer av självständiga intressen. Molander (2011) anser att socialsekreterares beslut ska utgå från likabehandlingsprincipen för en rättvis bedömning med lika mål för individer med liknande problematik. Det hävdar Molander (2011) är svårare i praktiken än teorin då socialsekreterare arbetar individuellt med barn och gör bedömningar utifrån varje enskilt fall. Arbetet med barn som upplevt våld är oftast mångfacetterat vilket gör det till ett utmanande process.

Respondenterna uttrycker en samlad bild av detta då flera av dem diskuterar sitt arbete med individuella målplaner för varje barn. Det finns ett gemensamt mål i att hjälpa barn på bästa vis, med lagen i ryggen, men att barns behov kan se olika ut och därför kräver olika individuella målbilder.

7.3 Skapa tillit

Respondenterna gav en bild av vikten av att bygga förtroende till barn och skapa sammanhang där barn känner sig trygga nog att berätta om sina upplevelser. Det är en förutsättning för socialsekreterare att få barn att känna sig trygga nog att kunna prata om sina upplevelser för att ge barn det stöd de är i behov av. Att skapa tillit kan enligt Svensson, Johnsson och Laanemets (2008) kopplas till att det är i mötet med barn som socialsekreterare kan använda sitt handlingsutrymme. Tid, plats, frågor och andra faktorer kan anpassas utifrån barns behov och det ligger i socialsekreterares ansvar samt handlingsutrymme att se vilka möjligheter som finns för att ge hjälp och stöd. Broberg et al. (2011) beskriver vikten av att få barn trygga nog att våga berätta om sina upplevelser för att kunna bearbeta dessa för att förebygga nutida samt framtida svårigheter.

Följande citat visar på några tillvägagångssätt som respondenterna använder i tillits skapandet i mötet med barn där visad förståelse samt att hålla vad som lovas uttrycks som viktiga aspekter:

”som man frågar får man svar, att visar man inte att man förstår vad det handlar om så får man heller inte svar.” [Respondent 1]

“Så det handlar verkligen om att kunna förmedla å hålla...det man säger till barn liksom. Säger man att man ska hjälpa och att det ska bli bättre så måste man verkligen, verkligen ha haft fog för det.” [Respondent 5]

Ovan citat visar på vikten av ett professionellt förhållningssätt samt att barn möter socialsekreterare som har kunskap och erfarenhet i att bygga förtroende till barn. Howarth et al. (2018) anser att tid, visat engagemang samt kunskap om barn och barnsamtal är av yttersta vikt för att bygga förtroende till barn och för att utrednings- samt insatsarbetet ska kännas tryggt och säkert. Johansen, Svendsen och Sundet (2017) visar att barnsamtal handlar om mer än att bara använda en inlärd metod. Det handlar om attityder och normer som speglas över på barn och det kommer först med arbetslivserfarenhet både från yrkesrollen men även från att arbeta med barn. Kommande citat beskriver en svårighet med att möta barn på bästa vis då det krävs kompetens samt erfarenhet i barnsamtal och i mötet med barn:

”Och då har vi haft svårt med våra, ja men att de har kompetensen att möta det, för att det är ändå, ja det är ingenting man bara sätter sig och gör med ett barn utan det är väldigt, du behöver ju ha erfarenhet och veta vad du gör.” [Respondent 4]

Citaten ovan visar att det krävs en blandning av kunskap samt erfarenhet i mötet med barn. Barnsamtal är något som behöver studeras, övas på och som sedan utvecklas i takt med erfarenhet. Johansen, Svendsen och Sundet (2017) diskuterar vikten av att ha både utbildning för målgruppen men även vikten av erfarenhet att arbeta med barn. Författarna (ibid.) menar att svårigheten inte är att utbilda sig i ämnet utan det ligger i att praktisera sina färdigheter. Respondenterna uttrycker ett engagemang samt tid som en aspekt som kan försvåra arbetet med barn genom följande citat:

“[...] ha mycket barnsamtal... gärna kortare samtal då å så oftare...så kanske de vågar öppna sig sen...till slut.” [Respondent 2]

“Så det tar ju lång tid att få ett barn bekvämt på det sättet för att våga berätta, och det är också en utmaning i vårt jobb, att det utrymmet har vi ju inte, för att faktiskt bilda en relation och skapa förtroende för ett barn till oss för att på sikt kunna berätta hur de faktiskt har de hemma.” [Respondent 3]

Av ovan citat framkommer aspekter som tid och resurser som faktorer som påverkar arbetet med att skapa tillit till barn. Howarth et al. (2018) visar på vikten av att bygga förtroende med barn för att de ska känna sig trygga nog att våga prata om sina upplevelser vilket kräver tid, kunskap samt engagemang från socialsekreteraren. Svensson, Johnsson och Laanemets (2008) beskriver en socialsekreterares uppdrag som både innebär att förhålla sig till organisationens lagar och regler samtidigt som socialsekreteraren representerar organisationen ut mot barn och vårdnadshavare. Socialsekreterare har ett visst handlingsutrymme inom organisationens ramar där de har en förhållandevis stor frihet i att forma arbetets utförande. Författarna (ibid.) anser att då de barn som en socialsekreterare möter bär på olika upplevelser och erfarenheter behöver socialsekreterare förhålla sig även till det. Reflektion över sina handlingar och beslut samt göra bedömningar utifrån varje barn och dess situation är faktorer som socialsekreterare får arbeta med i sitt handlingsutrymme.

7.4 Organisatoriska förutsättningar

Respondenterna uttrycker att de är styrda av lagstiftning och föreskrifter i stor utsträckning men de upplever även att de har frihet i hur de kan styra sitt dagliga arbete. Viktiga faktorer och förutsättningar för en fungerande arbetssituation presenteras i följande stycke och citat:

“Ja vi utreder ju enligt BBIC, som de flesta kommunerna gör. Och sen är det ju enligt, alltså lagstiftning, SoL och LVU. Ehm, å sen har vårt område egna liksom riktlinjer å vi har också egna riktlinjer på våran enhet.” [Respondent 4]

Ovan citat uttrycker de olika ramar som socialsekreterare förhåller sig till i arbetet. Svensson, Johnsson och Laanemets (2008) beskriver innebörden av en socialarbetares uppdrag där socialarbetaren arbetar i direktkontakt med människor men samtidigt representerar den

organisation som erbjuder hjälp. Organisationen i sin tur styrs av lagar, regler, föreskrifter samt traditioner vilket är något som socialsekreterare behöver förhålla sig till. Även Flaa et al. (1998) nämner att den offentliga förvaltningen är styrd av lagar, som ska följas samt administreras, som organisationen är underkastad.

För socialsekreteraren tycks det vara flera aspekter som är centrala för att hantera arbetetsituationen och en lyhörd arbetsledning tycks vara särskilt viktig för att få hjälp att få perspektiv och stöd i arbetet samtidigt som socialsekreteraren har inflytande och kan påverka hur det ska utföras.

“Vi har ju många tillfällen tillsammans med ledningen där dom är lyhörda liksom för våra synpunkter, saker och ting som vi liksom kanske har upptäckt som är svåra eller så och jag tycker att det finns en lyhördhet där, och det möjliggör ju också att man känner att, ja men att man kan påverka och att det finns någon som tar tag i saker och ting.” [Respondent 3]

“Alltså att man har bra kolleger och sånt som man litar på och liksom det är ju också jätteviktigt. Eh...men jag skulle ändå säga rent...ja, utifrån vad jag tänker så är det nog ändå arbetsledning som är väldigt viktig.” [Respondent 4]

Citaten ovan visar på vikten av goda egenskaper från ledning samt kolleger för förutsättningar för en bra arbetsmiljö. Lindkvist, F Bakka och Fivelsdal (2014) menar att när människor ska arbeta tillsammans i en organisation krävs ett regelverk samt fördelning av arbetsuppgifter och daglig ledning av arbetsprocesser. Flaa et al. (1998) poängterar attityder samt arbetsfördelning i ett organisatoriskt sammanhang, från både ledning samt medarbetare, och hur det påverkar hur organisationen bedrivs. Flera av respondenterna uttrycker just ledningen och dess engagemang som en viktig faktor i det dagliga arbetet för en hållbar struktur.

Utredningsarbetet upplevs som en arena där socialsekreteraren kan styra, utforma och anpassa utefter flera aspekter med stor frihet. Trots att de är styrda av organisationens ram- och regelverk.

“Vi har ändå en stor frihet att utforma vårt arbete inom de ramarna som vi har. Inom ramen för utredningarna, att man liksom kan styra hur det ser ut och vad behovet är.”

[Respondent 1]

Citatet ovan beskriver respondenternas upplevda handlingsutrymme. Flera av respondenterna uttryckte att de var styrda av lagar och riktlinjer men att de i utredningsarbetet kunde anpassa och styra sitt arbete så att det passar dem själva samt de barn och familjer som de utreder. Wörlén (2010) beskriver att socialsekreterare kan uppleva en motstridighet i de krav som ställs på utredningsarbetet och att det kan hämma deras handlingsutrymme. Någon sådan motstridighet framkom inte i vår analys. Svensson, Johnsson och Laanemets (2008) beskriver handlingsutrymme som något som skapas genom en kombination av de organisatoriska ramarna samt den professionella kunskap och erfarenhet som socialsekreteraren besitter. Det handlar även om kunskap att avgöra hur arbetet ska utföras inom de ramar som finns.

7.5 Våldets karaktär

Val av insats grundar sig till stor del på vilken typ av våld som barn har utsatts för samt även barnets upplevelse av våld. Broberg et al. (2011) beskriver hur barns upplevelse av våld spelar roll för hur barn senare kommer att påverkas samt hur de kan bearbeta sina upplevelser. Münger och Mattsson (2018) belyser en problematik i hur socialtjänsten väljer att identifiera och hantera ärenden som gäller våldsutsatta barn då stort fokus utgår från att mamman är offret. Detta fokus gör att barn i dessa situationer riskerar att osynliggöras. Detta är något som framkommer i vår analys då socialsekreterare uttrycker att de behöver ta stor hänsyn till vårdnadshavares samtycke till insats för barn.

Samtliga respondenter var eniga om att våld kan vara så mycket mer än enbart slag. I kommande citat framkommer några av de definitioner som gavs samt hur våld är kopplat till hur barn upplever det och hur det påverkar barn:

”Det kan vara lika illa att du har sett dina föräldrar slåss som att du själv har blivit slagen. Det beror verkligen på hur barnet har upplevt det” [Respondent 4]

”Våld för mig är lika illa som med psykiskt våld som med fysiskt våld. Det tycker jag. För man har sett så många barn som mår dåligt av det här psykiska...som sätter sånna spår på lång tid...mer än vad kanske en, en fysisk akt gör liksom.” [Respondent 2]

Av citaten ovan framkommer att det finns olika grader av våld och att det är barnets upplevelser av våldet som ska vara styrande i val av insats. Broberg et al. (2011) visar på att det inte är alla våldsutsatta barn som utvecklar en psykosocial problematik och menar att barn kan, med rätt

stöd, få hjälp med att bearbeta sina upplevelser och på så vis motverka större samt kvarstående problem. Vidare poängterar Broberg et al. (2011) att den viktigaste initiala insatsen för våldsutsatta barn är att de skyddas från fortsatt utsatthet, vilket även en av våra respondenter uttrycker på följande vis:

” [...] alltså när ärendet kommer in liksom om det kommer in ett våldsärende kanske från en skola där barnen har berättat någonting så handlar det ju först och främst om att bedöma om barnet kan vara kvar hemma, alltså om det är någon fara för barnet liksom.”

[Respondent 4]

Respondenter beskriver den skyddsbedömningen som enligt, 11 kap. 1a§ SoL (SFS 2001:453) initialt ska göras vid varje inkommen anmälan som rör våldsutsatta barn. Först efter att skyddsbehovet är utrett så kan barnets behov samt symtom bedömas individuellt (Broberg et al. 2011). Flertalet respondenter belyste vikten av att arbeta med hela familjen utifrån målsättningen att det våld som först initierade en anmälan ska upphöra. Förutom det faktum att våldet inom familjen ska uppföra så visar forskning även på andra positiva effekter av att arbeta med både vårdnadshavare och barn parallellt genom samtal. Parallellt stöd har visat sig bidra till en positiv inverkan på mamma och barn relationen vilket kan mildra effekterna av stressen samt ge stöd för framtida utmaningar (Källström och Grip 2018).

Det framkom från respondenterna att insatsarbetet inte enbart fokuserar på barn utan kan även ges till vårdnadshavare för att ge stöd i deras föräldraroll och stärka vårdnadshavare i deras föräldraförmåga.

“Låt säga att föräldrarna kanske har en auktoritär liksom uppfostringsstil och man ser att det går över gränsen, då brukar vi oftast koppla på familjebehandling, för då jobbar man mer med föräldraförmågan så. Men är det att barnet har upplevt våld för att föräldrarna i sin parrelation har varit våldsamma med varandra, då brukar vi oftast koppla på Trappan samtal, så.” [Respondent 3]

Ovan citat beskriver en del av socialsekreterares insatsarbete där olika insatser framkommer beroende på vilken typ av våld som barnet upplevt. Familjebehandling samt Trappan samtal är insatser som återkommer i samtliga intervjuer. Familjebehandling uttrycktes som en behandling som är inriktad mot vårdnadshavare där de får behandling och vägledning i deras föräldraroll utifrån barnets bästa. Enligt Broberg et al. (2011) så är individuella samtal den

vanligaste insatsen som beviljas dessa barn och benämner en form av individuella samtal som Trappan modellen. Trappan som modellen och vilka den riktas mot beskrivs av en respondenterna på följande vis:

“Med trappan till exempel, det är ju mer när man har bevittnat våld och alltså när det är våld i nära relationer på ett annat sätt å inte kanske själv har varit utsatt utan man har sett det å man har växt upp med det.” [Respondent 2]

Respondentens uttalande visar på att samtalsmetoden är till för barn som bevittnat våld inom familjen men att de själva inte blivit utsatta för våld vilket även Källström Cater och Ekbom (2014) belyser. Vidare beskriver samma författare att målet med insatsen är att få barn att berätta om sina upplevelser för att på så vis få en bild av hur barn har reagerat på den situation de har befunnit sig i (Källström Cater & Ekbom 2014). Vilken insats som beviljas är något som varje socialsekreterare beslutar om och som grundar sig på hur väl barnets behov tagits i beaktning under utredningsprocessen. En sådan situation kan exempelvis vara att barnet har vuxit upp i en familj där barnets vårdnadshavare, i sin parrelation, har varit våldsamma emot varandra men inte utsatt barnet för direkt fysiska övergrepp. På frågan om det finns specifika insatser riktade till barn som blivit utsatta för direkt våld så nämnde flera av respondenterna en insats som kallas Barnhusets insatsmodell (BIM). Insatsen är tänkt att underlätta för barn genom att fler aktörer samverkar under samma tak vilket minskar påfrestningar för barnet. Detta stöd ska erbjudas både barn och vårdnadshavare redan samma dag som barnet berättat om sina hemförhållanden vilket föranlett en anmälan till socialtjänsten. Barnahus är en verksamhet där åklagare, polis, socialtjänst och hälso- och sjukvård samverkar kring barn som misstänks varit utsatta för brott och som kan behöva genomgå en rättslig process (Johansson & Stefansen 2020).

“Här har vi BIM som vi använder oss av [...] Alla våra ärenden som är kopplade till att barnen själva är utsatta går ju via Barnahus.” [Respondent 1]

Under intervjuerna framkom det att alla insatser inte alltid finns tillgängliga i alla kommuner. Våra respondenter uttryckte att ofta var det mindre kommuner som behövde köpa insatser ifrån andra kommuner om barnets bästa krävde det. Källström och Grip (2018) menar att det även kan bero på hur en specifik organisation väljer att prioritera vissa insatser framför andra och även hur de väljer att involvera samt utbilda sin personal i insatser. Svensson, Johnsson och

Laanemets (2008) diskuterar socialsekreterares handlingsutrymme som är kopplad till organisationens ramverk. I mindre kommuner kan socialsekreterare uppleva ett begränsat handlingsutrymme då färre insatser finns att välja mellan och då kan socialsekreteraren behöva hitta sätt att förhålla sig till det och finna andra lösningar.

8. Diskussion

Syftet med föreliggande uppsats är att få kunskap i hur socialsekreterare arbetar med barn som upplevt våld i hemmet samt hur socialsekreterare upplever sitt handlingsutrymme inom området. Detta syfte konkretiserades i följande två frågeställningar: *Vilka stödinsatser ges till barn som upplevt våld i hemmet?* samt *Hur upplever socialsekreterare arbetet med stödinsatser för barn som upplevt våld i hemmet?*

Analys av materialet resulterade i fem teman vilka presenterats ovan som *De osynliga barnen*, *För barnets bästa*, *Skapa tillit*, *Organisatoriska förutsättningar* och *Våldets karaktär*. Dessa teman upplever vi presenterar vår analys. Även då vi har försökt hålla våra teman isär finns det faktorer som återkommer i flera teman då dessa går in i varandra utifrån att de upplevs som centrala ur fler perspektiv än ett. Resultatet av studien kommer vi presentera under respektive frågeställning.

8.1 Vilka stödinsatser ges till barn som upplevt våld i hemmet?

Uppsatsen visar att insatser som ges till barn som upplevt våld i hemmet varierar beroende på våldets karaktär samt hur barnet upplevt våldet. De insatser som framkom som vanligast förekommande är Trappan – modellen, familjebehandling samt stöd via Barnahus. Innehållet i insatsen familjebehandling varierar från fall till fall och individanpassas efter barnets och familjens behov. Samtliga respondenter uttrycker definitioner av våld där de menar på att det psykiska våldet många gånger kan vara värre för barn än det fysiska. Det psykiska våldet kan sätta spår i barn som finns kvar lång tid framöver och som kan orsaka barnet både fysiska och psykiska komplikationer både i nutid och framtid.

Det kan nämnas att samtliga insatser som framkommit under studien till stor del går ut på individuellt anpassat samtalsstöd i olika former, vilka syftar till att få barn att sätta ord på sina upplevelser för att på så vis kunna bilda sig en uppfattning om hur barnet har reagerat på den situation den har befunnit sig i.

Resultatet visar att insatsarbete till stor del handlar om att utgå från barnets bästa samt att arbeta för att få barn att känna sig trygga nog att våga berätta om sina upplevelser. Respondenterna uttrycker att det krävs både utbildning inom ämnet men även erfarenhet för att bygga förtroende med barn. Vidare uttrycker de att det är en komplicerad process då ofta

tidsbrist kan sätta käppar i hjulet i förtroendebyggandet. Tidsbristen som respondenterna uttrycker beror på faktorer som uppdragets lagstyrda utformning samt varje familjs villighet till att samarbeta med socialtjänsten. Vi kan även se uttryck för ett professionellt bemötande då respondenterna uttrycker att de anpassar sitt sätt att informera barn utifrån barnets ålder och mognad. Faktorer som grundar sig i ett barnperspektiv samt i barnkonventionen. Genom att verbalisera våldet och ställa frågor anpassade efter varje enskilt barn så skapas bättre förutsättningar för att barnet ska känna tillit och våga anförtro sig. Titeln på denna uppsats; *”som man frågar får man svar”* upplever vi avspeglar vikten av att den professionella vågar ställa de frågor som behövs för att få en bild av hur barnets situation ser ut. Citatet i titeln belyser även socialsekreterares egna ansvar i förhållande till barnet då uttalandet visar att socialsekreterare lägger ett visst ansvar på sig själva i att göra sig tillgängliga för barn genom insikten i deras ansvar att ställa rätt frågor.

Samverkan med andra aktörer upplevdes av flera respondenter som ett gott skydd för barn för att upptäcka utsatthet samt för att förhindra fortsatt utsatthet. Samtycke från vårdnadshavare är en faktor som beskrivs som en stor utmaning i insatsarbetet för barn som upplevt våld i hemmet. Just samtycke från vårdnadshavare upplevdes av samtliga respondenter som en stor utmaning ur fler aspekter varför vi har valt att presentera det under båda våra frågeställningar. Samtycke från vårdnadshavare krävs för barn under 15 år för att de ska få möjlighet att delta i en insats. Flera av respondenterna uttrycker att de lägger stor möda på motivationsarbete för vissa vårdnadshavare för att de ska ge samtycke för barnets bästa då socialsekreteraren upplever att en viss insats är till fördel för barnet. Är vårdnadshavare inte mottagliga för ett sådant arbete kan de neka och barnet blir därav utan stöd och hjälp vilket socialsekreteraren får acceptera. I många fall får utredningar läggas ner i väntan på att allvarigare incidenter ska inträffa, då en utredning kan inledas på nytt, vilket upplevs som en stor frustration av respondenterna.

8.2 Hur upplever socialsekreterare arbetet med stödinsatser för barn som upplevt våld i hemmet?

Samtliga respondenter återkommer till samtycket från vårdnadshavare som en stor utmaning i arbetet med barn som upplevt våld i hemmet. Respondenterna uttrycker en frustration över bristen på tid i arbetet och påtalade tiden som en faktor som begränsar socialsekreterares handlingsutrymme i arbetet. Respondenterna uttryckte att det kan ta tid att lära känna samt bygga ett förtroende med barn men påtalade även komplexiteten i att skapa en relation till vårdnadshavare. Även då socialsekreterarna ska arbeta utefter barnets bästa har

vårdnadshavare, enligt lag, en stor bestämmanderätt över barnet som underminerar socialsekreterarnas bedömningar samt barns behov av stöd. Socialsekreterarnas arbete samt handlingsutrymme begränsas genom rådande lagstiftning som ger vårdnadshavare såpass stort utrymme i barns stödinsatser. Studien visar på att inte alla vårdnadshavare vill se till sina barns bästa och föräldrarätten överskuggar barnperspektivet vilket upplevs vara en av de största utmaningar och frustrationer i arbetet med målgruppen.

Resultatet påvisar att socialsekreterarnas arbete i stor utsträckning är styrt av lagar, föreskrifter och kommunala riktlinjer men att de ändå upplever sig ha ett förhållandevis stort handlingsutrymme i hur de lägger upp sitt utredningsarbete då det arbetet kan anpassas efter både familjens behov och socialsekreterarens schema. En utmaning som respondenterna beskriver är att vårdnadshavare i många fall avbokar möten under utredningsprocessen, vilket försvårar utredningsarbetet utifrån den tidsram de har att förhålla sig till. Något som framkom under studien var att samtliga respondenter belyste vikten av en lyhörd arbetsledning som de känner förtroende för. Arbetet med våldsutsatta barn kan vara betungande på många olika sätt så är det av vikt att känna att de har en arbetsledning som ser detta och kan avlasta eller metodhandleda på rätt sätt.

Sammanfattningsvis beskriver respondenterna det glapp som finns mellan frivilliga- samt tvingande insatser, i arbetet med barn som upplevt våld, där de uttrycker en frustration i väntan på att något allvarligt ska hända. Samhället och socialtjänsten har en skyldighet och ett ansvar att arbeta med skydd för barn som far illa. Med tanke på de 331 000 orosanmälningar som inkommit till socialtjänsten under 2018 finns ett stort behov av stöd och skydd för barn i samhället. Att befinna sig i gränslandet mellan frivillig- och tvingande insats, som respondenterna uttrycker det, gör att vi funderar på samhällets ansvar för dessa barn och deras framtida livssituationer. Vi upplever en paradox i att barn, i vissa fall, ska behöva utstå än mer våld innan socialtjänsten får möjlighet att ingripa och ge det stöd och den hjälp barn behöver. Det finns även en paradox i socialsekreterares handlingsutrymme där de ska förhålla sig till barnets bästa men samtidigt får ta hänsyn till vårdnadshavares bestämmande rätt till barnet.

Nina Rung är kriminolog och debatterar bland annat för barns rättigheter i samhället. Hon har som förslag att införa ytterligare en lag: lagen om vård av vårdnadshavare (LVV). LVV ska alltså ge socialsekreterare möjlighet att ge våldsutsatta barn det stöd och hjälp som professionen anser att barn behöver. Vårdnadshavare bör inte inneha rätten att neka samtycke för barns stödinsatser som är tänkta som skydd och stöd för barns bästa (Rung 2020). Med ett

LVV upplever vi att socialsekreterare får ett ökat handlingsutrymme då de får ökade möjligheter att använda sin kunskap samt erfarenhet i professionen. Nina Rung beskriver:

”Behandling och stöd till föräldrar ska inte vara frivillig i ärenden som rör barns trygghet, hälsa och välbefinnande. Med LVV kan socialtjänst använda tvingande lagstiftning gentemot föräldrar innan ett LVU. Det ska inte vara upp till föräldrar att välja att avstå hjälp och stöd vid oro för att barn far illa.” [Rung 2020]

Förslag om LVV där vårdnadshavare inte kan neka barnet insats upplever vi är en möjlighet för barn i samhället att få tillgång till det stöd som professionen anser är för barns bästa. Vilket även går hand i hand med barnkonventionen samt ett barnperspektiv som socialsekreterare ska utgå från. Vi upplever även att LVV skulle fylla den lucka som finns mellan frivillig insats och tvångsvård som framkommer i vår analys där vissa barn får utstå än mer våld innan de kan få den hjälp som professionen anser att barn behöver.

8.3 Förslag till vidare forskning

Under genomförandet av denna studie har nya frågor och tankar väckts hos oss. Under intervjuerna diskuterade våra respondenter bland annat huruvida barnkonventionen förändrat deras arbetssätt, varpå samtliga respondenter landade i att det inte har gjort det. De menade att de, i rollen som socialsekreterare, alltid har utgått ifrån barnets bästa med en strävan mot att göra barnet så delaktigt som möjligt i utredningsprocessen. Däremot så uttryckte våra respondenter en förhoppning om ett mer samhälleligt förändrat synsätt samt en förändring inom rättsväsendet efter att barnkonventionen inkorporerats i svensk lag. För framtida forskning hade det således varit intressant att forska kring vilka förändringar och förbättringar som rättsväsendet, framförallt då domstolarna, i Sverige kan se att implementeringen av barnkonventionen som lag hittills har fört med sig.

Vidare hade vi gärna velat ta del av barns egna upplevelser av de samhällsinsatser som vi fått höras om i föreliggande studie. Vi har i denna uppsats utgått från ett socialsekreterarperspektiv och skulle gärna se att det gjordes en liknande studie utifrån barns perspektiv. Att få höra vuxna personer, som upplevt våld under barndomen, beskriva och reflektera kring sina upplevelser av dessa insatser hade bidragit till ökad kunskap och en större förståelse för vilken inverkan de har haft på dessa personers hälsa och utveckling.

Vi tror att mer forskning inom det berörda ämnet behövs för att kunna identifiera de luckor som finns i stödinsatsarbetet, men även för att kunna säkerställa att de barn och de familjer som är i kontakt med socialtjänsten ska få det stöd och den hjälp de är berättigade till.

9. Litteraturförteckning

- Barnombudsmannen (2020). *Barnombudsmannen – barnkonventionen*. <https://www.barnombudsmannen.se/barnombudsmannen/barnkonventionen/> [2020-03-29]
- Broberg, A., Almqvist, L., Axberg, U., Grip, K., Almqvist, K., Sharifi, U., Cater K, Å., Forssell, A., Eriksson, M. & Iversen, C. (2011). *Stöd till barn som bevittnat våld mot mamma –resultat från en nationell utvärdering*. Göteborg: Göteborgs Universitet.
- Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 3 uppl. Stockholm: Liber.
- Cederborg, A-C. (red.) (2014). *Barnperspektiv i socialtjänstens arbete*. Malmö: Gleerups.
- Eriksson, M. & Näsman, E. (2011). *När barn som upplevt våld möter socialtjänsten – om barns perspektiv, delaktighet och giltiggörande*. Stockholm: Gothia.
- Flaa, P., Hofoss, D., Holmer – Hoven, F., Medhus, T. & Rønning, R. (1998). *Introduktion till organisationsteori*. Lund: Studentlitteratur.
- Fridström Montoya, T. (2014). *Introduktion till socialtjänstlagstiftningen*. I E, Eneroth. (Red.) *Juridik för socialt arbete*. 2. uppl., Malmö: Gleerups, ss. 53–87.
- Hjerm, M., Lindgren, S. & Nilsson, M. (2014). *Introduktion till samhällsvetenskaplig analys*. 2. uppl. Malmö: Gleerups.
- Howarth, E., Moore HM, T., Stanley, N., MacMillian. L. H., Feder, G. & Shaw, A. (2018). Towards an ecological understanding of readiness to engage with interventions for children exposed to domestic violence and abuse: Systematic review and qualitative synthesis of perspectives of children, parents and practitioners. *Health and Social Care in the Community*. 27, ss. 271–292. doi:10.1111/hsc.12587
- Jernbro, C. & Janson, S. (2016). *Våld mot barn 2016-En nationell kartläggning*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset.
- Johansen, A-K., Svendsen, B. & Sundet, R. (2017). Children who experience domestic violence – dilemmas in social work practice. *European Journal of Social Work*, 20(5), ss. 741–753. doi:10.1080/13691457.2016.1255590
- Johansson, S. & Stefansen, K. (2020). Policy – making for the diffusion of social innovations: the case of the Barnahus model in the Nordic region and the broader European context. *The European Journal of Social Science Research*, 33(1). ss. 4 – 20. doi:10.1080/13511610.2019.1598255
- Kunskapsguiden (2019). *Stödinsatser – Barn som anhöriga*. <https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/barn-och-unga/barn-som-anhoriga/stodinsatser> [2020-05-14]
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund:

Studentlitteratur.

- Källström Cater, Å. & Ekbom, I. (2014). (red.) *Trappan-metoden för barn som upplevt våld i sin familj – Reflektioner utifrån olika perspektiv* (FoU rapport 2014/2). Uppsala: Regionförbundet Uppsala län.
- Källström, Å. & Grip, K. (2018). Thinking critically about cross-cultural implementation- Swedish social workers' experiences of testing the Kid's Club method for helping child and mother victims of intimate partner violence. *European Journal of Social Work*, 22(4), ss. 587-598, doi: 10.1080/13691457.2018.1441130
- Larsson, S. (2005). Kvalitativ metod – en introduktion. I Larsson, S., Lilja, J. & Mannheimer, K. (red.). *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Larsson, S., Lilja, J. & Mannheimer, K. (2005). (red.) *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Lindholm, J. (2014). FN's konvention om barns rättigheter. I Cederborg, A-C. (red.) *Barnperspektiv i socialtjänstens arbete*. Malmö: Gleerups, ss. 17 – 48.
- Lindkvist, L., F Bakka, J. & Fivelsdal, E. (2014). *Organisationsteori – struktur, kultur, processer*. 6. uppl. Stockholm: Liber.
- Molander, A. (2011). Efter eget skön: om beslutsfattande i professionellt arbete. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 18(4), ss. 320–335.
- Münger, A-C. & Mattsson, T. (2018). 'The needs of the child have been met': preliminary assessments regarding domestic violence in Swedish Child Protections Services. *Nordic Social Work Research*, doi: 10.1080/2156857X.2018.1526105
- NCK (2020a). *Barn som upplever våld*. <https://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/barn-som-upplever-vald/barn-som-upplever-vald/> [2020-05-15]
- NCK (2020b). *Våld i nära relationer*. <https://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/vald-i-nara-relationer/vald-i-nara-relationer/> [2020-05-15]
- NCK (2020c). *Behandling av barn som upplevt våld*. <https://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/barn-som-upplever-vald/behandling-av-barn> [2020-05-14]
- Nilsson, M. (2014). Att samla in kvalitativa data – halvstrukturerade intervjuer. I Hjerm., M. Lindgren, S & Nilsson, M. *Introduktion till samhällsvetenskaplig analys*. 2 uppl. Malmö: Gleerups.
- Rung, N. (2020). Nina Rung: Skydd av barn ska väga tyngre än föräldrarnas rätt. *Unicef för alla barn* [Blogg], 8 april. <https://blog.unicef.se/2020/04/08/nina-rung-skydd-av-barn-ska-vaga-tyngre-an-foraldrarnas-ratt/> [2020-05-18]
- Schiratzki, J. (2017). *Barnrättens grunder*. 6. uppl. Lund: Studentlitteratur.

- SFS 2001:435. *Socialtjänstlagen*. Stockholm: Socialdepartementet.
- SFS 1990:52. *Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga*. Stockholm: Socialdepartementet.
- Singer, A. (2017). *Barns rätt*. Uppsala: Iustus.
- Socialstyrelsen (2015). *Utreda barn och unga - Handbok för socialtjänstens arbete enligt socialtjänstlagen*. <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/handbocker/2015-1-9.pdf> [2020-05-14]
- Socialstyrelsen (2018). *Grundbok i BBIC - Barns behov i centrum*. 2. uppl. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2019a). *Anmälningar om barn som far illa eller misstänks fara illa – Nationell kartläggning 2018*.
- Socialstyrelsen (2019b). *Våld i nära relationer*. <https://www.socialstyrelsen.se/stod-i-arbetet/vald-och-brott/vald-i-nara-relationer/> [2020-05-14]
- Svensson, K. Johnsson, E. & Laanemets, L. (2008). *Handlingsutrymme: utmaningar i socialt arbete*. Stockholm: Natur & kultur.
- Svensson, G. L. (2011). Profession, organisation, kollegialitet och ansvar. *Socialvetenskaplig Tidskrift*, 18(4), ss. 301 – 319.
- Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. 4 uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Unicef Sverige (2018). *Barnkonventionen- FN:s konvention om barnets rättigheter*. Stockholm: Unicef.
- Vetenskapsrådet (2017). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Wörlén, M. (2010). Att prioritera i socialtjänsten - Om kommunalt handlingsutrymme och beslutsfattande. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 17(1), ss. 28–45.

Till socialsekreterare som jobbar med serviceinsatser inom barn och familj

Informationsbrev

Hej! Vi heter Lizbet Galle och Rebecca Kaiser och är studerande på socialpedagogiska programmet termin sex vid Högskolan Väst i Trollhättan. Vi skriver nu vårt examensarbete i socialt arbete och socialpedagogik. Vi avser skriva en kandidatuppsats som syftar till att undersöka hur socialarbetare arbetar med barn som utsatts för eller upplevt våld i hemmet samt hur socialarbetarna upplever sitt handlingsutrymme och kunskap inom området.

Studien ska baseras på enskilda intervjuer med socialarbetare som är verksamma inom området. För att undersöka detta behöver vi därför komma i kontakt med Er. Intervjuerna beräknas ta cirka 45 minuter var och kommer delvis att utgå från förutbestämda frågor. För att underlätta bearbetningen av informationen samt säkerställa att den återges korrekt kommer vi att, efter godkännande, använda oss av redskap för ljudupptagning.

Vi vill göra Er uppmärksamma på att Ert deltagande är helt frivilligt och anonymt och kan när som helst avbrytas. Ert svar kommer aidentifieras och behandlas konfidentiellt och materialet kommer endast användas till detta examensarbete. Insamlat material kommer skyddas från obehöriga genom att förvaras på en lösenordskyddad dator. Efter uppsatsens godkännande kommer allt material att raderas. Du kommer även att ha möjlighet att ta del av arbetet då du kommer att delges en kopia när uppsatsen är färdigställd.

Du tillfrågas härmed om att delta i denna undersökning. Gällande tid och plats för intervjun får Du gärna komma med förslag, vi har tänkt genomföra intervjuerna under veckorna 16–17.

Under rådande omständigheter med Covid – 19 har vi full förståelse för Er ökade arbetsbelastning samt restriktioner kring att träffas. Vi är dock flexibla och kan med dagens teknik tänka oss att utföra intervjuer via något tekniskt hjälpmedel så som exempelvis videochat eller över telefon. Vi är oerhört tacksamma för den insats som just Ni kan tänka Er att undvara för oss.

Har Du frågor om studien är Du varmt välkommen att kontakta oss eller vår handledare.

Vänliga Hälsningar,

Lizbet Galle

[Redacted signature]

Rebecca Kaiser

[Redacted signature]

Studenter, Socialpedagogiska programmet, 180hp,
Högskolan Väst.

Vår handledare Elias Johannesson

Universitetslektor i psykologi, pedagogik och sociologi.

E-post: [Redacted email address]

Intervjuguide

Först informerar vi om vilka vi är, syfte med studien, frivillig medverkan, aidentifiering samt konfidentialitet och samtycke till inspelning.

Bakgrundsinformation

- Vad har du för utbildning?
- Hur länge har du arbetat på denna arbetsplats?
- Berätta om din yrkesbakgrund? Tidigare arbetserfarenheter inom socialt arbete?

Organisation

- Hur definierar du ditt uppdrag?
- Vilka riktlinjer arbetar du efter och hur definieras dessa?
- Vad krävs från organisationen/chefer och medarbetare för att du ska känna att du har möjlighet att göra ett bra jobb?
- Upplever du att du har möjlighet att påverka hur ditt arbete utförs? Ge exempel.

Erfarenhet

- Hur definierar du våld?
- Har du någon utbildning i någon specifik stödinsats för barn som utsatts eller upplevt våld i hemmet? (Om ja, vilken?) (Om nej, är det någon särskild stödinsats du skulle vilja utbilda dig i?) (om ja) Var har du för erfarenheter av att arbeta med denna insats?
- Har barnkonventionen (som blev lag den 1 januari 2020) förändrat ert arbete med våldsutsatta barn?

Stödinsatser

- Vilka utmaningar ser du med att arbeta med barn?
- Vilka stödinsatser finns tillgängliga hos er? Beskriv.
- Berätta om hur ni går tillväga för att välja en insats för ett barn.
- Vad styr val av insats? *Ledning? Ekonomi? Tid? Barns behov?*
- Vilka hinder respektive möjligheter finns det för att skraddarsy en insats efter individuella behov i ditt arbete?
- Är det skillnad på insats beroende på om barnet upplevt våld eller blivit utsatts för våld? *I så fall vad? Vad tänker du kring det?*
- Finns olika insatser tillgängliga beroende på vilken typ av våld som barnet upplevt eller utsatts för? *I så fall vad? Vad tänker du kring det?*
- På vilket sätt upplever du att den insatsen ni erbjuder möter barnets behov?
- Hur hanterar ni situationen om barnets behov kvarstår efter avslutad insats?
- Anser du att de insatser som finns tillgängliga hos er är tillräckliga för att möta det behov som finns? *Om nej, varför inte?*
- Görs det någon uppföljning eller utvärdering av de insatser som ges till barn som utsatts för eller upplevt våld i nära relation?
- Hur delaktiga, i val av insats, tillåts barnet att vara hos er?

Avslutning

- Upplever du att vi har missat någon fråga? Finns det något du vill tillägga?

Vi tackar för medverkan och ger information om hur materialet kommer hanteras och bearbetas vidare i forskningsprocessen.